

ESPOO
ESBO

OPS

ESPOON
SUOMENKIELISEN
ESIOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMA

ESPOON KAUPUNKI

SUOMENKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN TULOSYKSIKKÖ

Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunta 17.3.2011

SISÄLTÖ

SAATTEEKSI	5
1. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	6
1.1 Tehtävä.....	6
1.2 Yleiset kasvatuksen ja oppimisen tavoitteet.....	7
2. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	8
2.1 Esiopetuksen järjestäminen.....	8
2.2 Oppimiskäsitys.....	12
2.3 Oppimisympäristö.....	12
2.4 Työtavat	14
3. ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT.....	15
3.1 Eheyttäminen	15
3.2 Keskeiset sisältöalueet	17
3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus	17
3.2.2 Matematiikka	18
3.2.3 Etiikka ja katsomus	20
3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto	22
3.2.5 Terveys	23
3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys	24
3.2.7 Taide ja kulttuuri.....	25
4. KASVUN JA OPPIMISEN TUKEA ESIOPETUKSESSA	28
4.1 Esiopetuksen yleinen tuki	32
4.2 Esiopetuksen tehostettu tuki	34
4.3 Esiopetuksen erityinen tuki	37
4.4 Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	40
4.5 Yksilölliset suunnitelmat esiopetuksessa.....	41
4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	41
4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	43
5. KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA	45
5.1 Esiopetuksen opetusjärjestelyihin liittyvä tuki	45
5.1.1 Erityisopetus.....	45
5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus.....	46
5.2 Esiopetuksen muu tuki.....	48
5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa	48
5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen	50
5.3 Esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen.....	52
5.3.1 Oppilashuolto	52
5.3.2 Turvallisuuden edistäminen.....	56
5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen.....	60
5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	62

6. ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY	64
6.1 Saamenkieliset.....	64
6.2 Romanikieliset.....	64
6.3 Viittomakieliset.....	65
6.4 Maahanmuuttajat.....	65
6.5 Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	67
6.6 Vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylpy.....	69
7. ARVIOINTI	69
8. ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN	71
8.1 Opetussuunnitelman laatimisen järjestelyt.....	71
8.2 Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat.....	72

SAATTEEKSI

Aikaisempi versio Espoon suomenkielisen esiopetuksen opetussuunnitelmasta hyväksyttiin suomenkielisessä opetuslautakunnassa 19.4.2002. Joitakin tarkistuksia on sen jälkeen jouduttu tekemään säädösmuutosten vuoksi.

Laki perusopetuslain muuttamisesta tuli voimaan 1.1.2011. Lakimuutos edellytti muutoksia esiopetussuunnitelman valtakunnallisiin perusteisiin. Opetushallitus antoi uudistetut Esiopetussuunnitelman perusteet 2.12.2010.

Suomenkielisen esiopetuksen järjestämistä ja koordinoimista on Espoossa kaupunginhallituksen 15.12.2009 tekemän päätöksen mukaan elokuusta 2010 alkaen siirtynyt suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosyksikölle. Koordinointivastuun siirtyttyä varhaiskasvatukselle esiopetussuunnitelmaan on nyt tehty joitakin muutoksia ja tarkistuksia. Muuttuneiden opetussuunnitelman perusteiden pohjalta tähän opetussuunnitelmaan on uudistettu erityisesti kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät tekstit. Siltä osin kuin opetussuunnitelman perusteet eivät ole muuttuneet kuntaopetussuunnitelmaan on tehty vain pieniä päivityksiä. Esimerkiksi esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita koskevat tekstit on jätetty lähes ennalleen.

Espoon suomenkielisen esiopetuksen opetussuunnitelmaa uudistettaessa suunnitelman rakennetta on muutettu siten, että samassa asiakirjassa ovat nyt näkyvillä sekä valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet että kuntalinjaukset. Sähköisessä muodossa olevaan asiakirjaan esiopetusyksiköt lisäävät omat tarkentavat opetussuunnitelmakirjauksensa. Tavoitteena on, että opetussuunnitelman kokonaisuus on aikaisempaa helpompi hahmottaa ja tarve kirjata samoja asioita useaan kertaan vähenee. Esiopetussuunnitelma nähdään näin valtakunnalliselta paikalliselle ja yksikkötasolle täydentyvänä yhtenäisenä asiakirjana. Opetussuunnitelman perusteiden tekstit sisältyvät Espoon esiopetussuunnitelmaan. Näin ollen lukijalle ei kokonaiskäsityksen saamiseksi riitä pelkkiin Espoon kuntalinjauksiin tutustuminen vaan hänen tulee perehtyä myös opetussuunnitelman perusteteksteihin.

Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunta hyväksyi uudistetun Espoon suomenkielisen esiopetuksen opetussuunnitelman 17.3.2011. Uudistettu opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2011.

Esiopetusyksiköt tarkistavat kevään ja syksyn 2011 aikana omat opetussuunnitelmansa vastaamaan uudistuneita esiopetussuunnitelman perusteita ja Espoon suomenkielisen esiopetuksen opetussuunnitelmaa.

Opetussuunnitelmaa täydentämään laaditaan käytäntöjä selventäviä prosessikuvauksia sekä ohjeistuksia tukemaan esiopetusyksiköiden opetussuunnitelmatekstien laatimista ja esiopetuksen järjestämistä (esimerkiksi tuen tarpeen tunnistaminen ja kohdentaminen sekä oppilashuollon prosessit).

1. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

1.1 TEHTÄVÄ

Esiopetus rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle. Nämä ilmenevät kansallisesta lainsäädännöstä ja kansainvälisistä julistuksista, suosituksista tai sopimuksista, joilla ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta pyritään vaalimaan. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomi on myös sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin jotka edellyttävät yhteisen opetuksen järjestämistä siten, että kaikkien lasten kasvu ja oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Esiopetuksen järjestämisessä tulee siten ottaa huomioon toisaalta muun varhaiskasvatuksen ja toisaalta perusopetuksen tavoitteet ja sisällöt. Riippumatta siitä, toteutuuko esiopetus erillisryhmässä tai yhdistetynä muiden ikäryhmien kanssa, sen tavoitteet ja omaleimaisuus on kuitenkin aina otettava huomioon.

Jotta asetettuihin tavoitteisiin päästäisiin, on tärkeää, että opettaja ja huoltajat sekä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuva henkilöstö kantavat yhdessä vastuun lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Espoon suomenkielisen esiopetuksen toiminta-ajatus ja arvopohja

Esiopetuksessa rakennetaan lapselle silta varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Viihtyisä ympäristö, kiireettömyys, avoin vuorovaikutus ja suunnitelmallisuus luovat pohjaa lapsen hyvään elämään ja elinikäiseen oppimiseen. Lapsen yksilöllistä ja yhteisöllistä kasvua tukee erityisesti leikin tietoinen käyttö. Lapsen kehittymistä, oppimista ja hyvinvointia tukee ammattitaitoinen, jatkuvasti oppiva ja motivoitunut henkilökunta yhdessä vanhempien kanssa.

Esiopetuksessa noudatetaan Espoon kaupungin arvoja:

1. Asukas- ja asiakaslähtöisyys
2. Suvaitsevaisuus, inhimillisyys ja tasa-arvo
3. Luovuus ja innovatiivisuus
4. Kumppanuus ja yhteisöllisyys
5. Tuloksellisuus ja vaikuttavuus
6. Kestävä kehitys

1.2 YLEISET KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TAVOITTEET

Esiopetuksen tavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehittymisen mahdollisuuksista ja oppimisedellytyksistä ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Esiopetuksen tavoitteena on:

Lapsen myönteinen minäkuva vahvistuu ja hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät. Hän omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Leikin kautta oppiminen on keskeistä. Hän oppii ymmärtämään vertaisryhmän merkityksen oppimisessa. Hän säilyttää oppimisen ilon ja innostuksen sekä uskaltaa rohkeasti ja luovasti kohdata uudet oppimishaasteet.

Lapsi oppii pohdintaa oikeasta ja väärästä. Hänen toimimisensa vastuuntuntoisena yhteisön jäsenenä vahvistuu. Hän harjoittelee yhteiselämän pelisääntöjä ja sitoutumista niihin. Hän sisäistää yhteiskuntamme hyviä tapoja ja ymmärtää niiden merkityksen osana jokapäiväistä elämää. Hän oppii paremmin hallitsemaan itseään ja opettelee selviytymään arkipäivän tilanteissa. Hän oppii ymmärtämään tasavertaisuutta ja hyväksymään ihmisten erilaisuuden. Hän oppii ikävaiheensa mukaisesti ymmärtämään, miten terveyttä ja hyvinvointia ylläpidetään.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä hänen kykynsä ilmaista itseään monipuolisesti vahvistuvat ja kehittyvät. Hän tutustuu eri taidemuotoihin, paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin sekä mahdollisuuksien mukaan myös muihin kulttuureihin.

Lapsi kiinnostuu luonnosta ja saa käsityksen omasta riippuvuudestaan ja vastuustaan sekä luonnosta että rakennetusta ympäristöstä. Hän oppii havainnoimaan ja jäsentämään ympäristöään monipuolisesti, nauttimaan ympäristön monimuotoisuudesta ja kauneudesta sekä tulee tietoiseksi oman toimintansa vaikutuksesta.

Esiopetuksen keskeiset tavoitteet Espoossa

Tavoitteet

Lapsuus itsessään on arvokasta ja merkittävää aikaa. Leikki on keskeinen osa lapsuutta. Esiopetuksen lähtökohtana on lapsen oikeus tasapainoiseen ja yksilölliseen kasvuun ja elämään. Esiopetus ja varhaiskasvatus kokonaisuudessaan sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvussa ja oppimisessa johdonmukaisen kokonaisuuden. Kodin luoma kasvatusperusta toimii pohjana koko kasvun ja oppimisen jatkumolle.

Esiopetuksessa lapsi oppii tuntemaan itseään ja tapaansa toimia. Hänelle kehittyy myönteinen kuva itsestä, omasta taustastaan ja siitä ympäristöstä, jossa hän elää. Hän oppii suhtautumaan luontevasti toisenlaisiin taustoihin ja elämäntapaan liittyvään erilaisuuteen. Lapsi oppii ilmaisemaan itseään, ottamaan toisia huomioon, auttamaan muita, ymmärtämään erilaisia tunteita ja tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa.

Luonto ja ympäröivä elämä tulevat lapselle läheisiksi elämysten ja arkipäivän toimintojen kautta. Aistihavainnot ja kokemukset rikastuttavat lapsen ajattelua ja ymmärrystä. Hänen elämässään on läsnä myös leikin, mielikuvituksen ja sadun maailma.

Lapsi oppii käsityksiä oikeasta ja väärästä kokemusten ja pohdintojen kautta. Lapsi oppii ymmärtämään hyvien tapojen merkityksen osana jokapäiväistä elämää, ja häntä ohjataan noudattamaan niitä. Lapsi oppii myös erilaisia arkielämässä tarvittavia taitoja ja tutustuu oikeaan työhön.

Esiopetuksessa karttavat ajattelun, ilmaisun, oppimaan oppimisen, itsehallinnan ja yhteistyön taidot. Lapsi omaksuu perustietoja, -taitoja ja -valmiuksia oppimisen eri alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Lapsi on oppimisessaan innostunut, rohkea ja luova.

2. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita riippumatta siitä, missä esiopetus toteutetaan. Lapsella on myös esiopetuksessa lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsella on myös oikeus saada esiopetuksessa maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää päivähoitopalveluja ja vastavasti päivähoitoa järjestettäessä, että päivähoitossa olevilla lapsilla on mahdollisuus osallistua esiopetukseen.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Esiopetus järjestetään siten, että lapsen hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Lapsen esiopetuksen päivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen, omaan rauhaan sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin. Jos esiopetukseen osallistuva lapsi käyttää lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, lapsen päivä tulee rakentaa kokonaisuudeksi ottaen huomioon esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen tavoitteet.

Esiopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Lasta tukeva, yhteisöllinen esiopetus arvostaa niin lasten, opettajien kuin muiden yhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, erityisesti alkuopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

Esiopetuksen lähtökohdat ja järjestäminen Espoossa

Espoossa esiopetus järjestetään lapsen ikäkauden ja edellytysten mukaisesti siten, että se edistää lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Esiopetus tapahtuu kasvatuskumppanuudessa lapsen huoltajien kanssa siten, että lapsen oikeus turvalliseen oppimisympäristöön toteutuu.

Espoossa esiopetusta järjestetään sekä päiväkodeissa että kouluissa. Vuoden 2010 alusta varhaiskasvatuspalvelut ovat Espoossa osa sivistystoimea. Perusopetuslain tarkoittaman suomenkielinen esiopetuksen järjestämisvastuu ja koordinointi on Espoossa kaupunginhallituksen 15.12.2009 tekemän päätöksen mukaan elokuusta 2010 alkaen suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksiköllä. Esiopetus siirtyy pääosin suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikön järjestettäväksi kaupunginhallituksen hyväksymien periaatteiden mukaisesti. Suomenkielisen varhaiskasvatuksen yhdistyttyä sivistystoimeen yhteistyötä suomenkielisen opetuksen tulosityksikön kanssa tiivistetään.

Espoossa esiopetusta annetaan 760 tuntia lukuvuodessa. Opetus järjestetään pääsääntöisesti koulujen työpäivinä, jolloin esiopetuksen osuus on keskimäärin neljä tuntia päivässä. Lukuvuoden työpäiviä on 190.

Esiopetuksessa noudatetaan kunkin esiopetusta järjestävän päiväkodin ja koulun esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Yksikkökohtaiset esiopetussuunnitelmat pohjautuvat Opetushallituksen antamaan Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010 -asiakirjaan ja Espoon suomenkielisen esiopetuksen opetussuunnitelmaan.

Kaikille lapsille laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Erityistä tukea saaville lapsille laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) liitetään oppimissuunnitelmaan.

Esiopetusyksikön opetussuunnitelmaa täsmennetään lukuvuosittain laadittavassa esiopetusyksikön lukuvuosisuunnitelmassa sekä oppimissuunnitelmien pohjalta laadittavassa ryhmän esiopetussuunnitelmassa.

Esiopetuksen henkilöstön ammatillista kehittymistä edistetään täydennyskoulutustarjonnalla, josta osa on esiopetuksen ja perusopetuksen henkilöstöille yhteistä. Esiopetuksen henkilökunta voi osallistua myös muussa varhaiskasvatuksessa työskenteleville suunnattuun täydennyskoulutukseen. Lähtökohtana on esiopetuksen tiivis yhteistyö sekä muun varhaiskasvatuksen että perusopetuksen kanssa.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään tukemaan koko yhteisön pedagogista hyvinvointia ja turvallisuutta. Työtavat ovat joustavia, vuorovaikutteisia ja lapsia osallistavia. Toimintakulttuurin kehittämistä edistää esiopetuksen erityispiirteet tunteva johtaminen.

Esiopetuspaikat ja opetusryhmien koko

Kaupunginhallituksen 15.12.2009 päätöksen mukaan niiden koulujen esiopetusryhmät, joissa ei ole maahanmuuttajien valmistavaan opetukseen liittyvää esiopetusta, siirtyvät vaiheittain suomenkielisen opetuksen tulosityksiköltä suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikön järjestettäväksi siten, että OVTES:n mukaisen henkilöstön siirrot minimoidaan. Kaikki uudet esiopetusryhmät valmistavaan opetukseen liittyvää esiopetusta lukuun ottamatta perustetaan suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikön alaisuuteen.

Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunta päättää esiopetuspaikoista vuosittain. Esiopetuksen palveluverkkoa kehitetään siten, että esiopetusyksiköt eivät vuosittain vaihdu, ellei alueellinen palvelutarve sitä edellytä. Esiopetuspaikoiksi valitaan sellaisia yksiköitä, joissa esiopetusikäisten lasten määrien voidaan ennakoida pysyvän esiopetuksen toteuttamisen näkökulmasta tarpeeksi suurina usean vuoden ajan. Pysyvyys mahdollistaa toiminnan laadun kehittämisen, henkilökunnan osaamisen ylläpitämisen ja kehittämisen, suomenkielisen opetuksen ja suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksiköiden järjestämän toiminnan välisen yhteistyön tiivistämisen sekä lasten koulupolkujen hyvän suunnittelun. Esiopetusryhmien suunnittelussa lähtökoh- tana on tilojen tehokas ja tarkoituksenmukainen käyttö, esiopetuksen ja päivähoitopal- veluiden yhteensovittaminen sekä toimivan kokoisten lapsiryhmien muodostaminen. Suomenkielisen opetuksen tulosityksikkö ja suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosityksikkö tekevät kiinteää yhteistyötä esiopetuksen luokka- ja oppilassijoittelussa noudattaen suomenkielisessä varhaiskasvatus- ja opetuslautakunnassa päätettyjä oppilaaksioton kriteereitä.

Lukuvuoden 2012–2013 alusta esiopetuspaikoiksi valitaan vain sellaisia yksiköitä, joissa esiopetusikäisten lasten määrän voidaan ennakoida pysyvän vähintään kymmenessä usean vuoden ajan. Poikkeuksena on montessoriopetus, jossa ryhmän minimikoko on viisi lasta edellyttäen, että ryhmän muodostamisessa noudatetaan neljän ikätason ryhmäperi-

aatetta. Erityistä tai tehostettua tukea tarvitsevan lapsen esiopetus voidaan lapsen tuen tarpeen arviointiin perustuen ja tarkoituksenmukaisten opetusjärjestelyjen sekä yhtenäisen oppimispolun mahdollistamiseksi vanhempien suostumuksella järjestää myös muussa kuin varsinaisessa esiopetusryhmässä.

Esiopetukseen tulevaa lapsimäärää arvioidaan edellisen lukuvuoden syksyllä esiopetuspaikkojen suunnittelun yhteydessä. Arviointi tehdään 20.9 lapsimäärän mukaan. Esiopetusryhmät muodostetaan opetusministeriön antamien ryhmäkokoja koskevien suositusten puitteissa.

Esiopetusmuodot ja esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä

Esiopetusta voidaan toteuttaa myös integroituna erityisesiopetuksena sekä inklusiivisena perusopetukseen valmistavana esiopetuksena. Lisäksi voidaan järjestää starttiopetusta sekä esi- ja alkuopetuksen yhdistävää opetusta.

Mikäli esiopetusta järjestetään päivähoiton tai koulun yhdistetyissä ryhmissä, joissa on myös muun ikäisiä lapsia, noudatetaan ryhmiä muodostettaessa opetusministeriön antamia ryhmäkoko-suosituksia. Jotta esiopetuksen tavoitteet toteutuvat, on esiopetuskäisten lasten toiminnan eriyttämisestä tällöin pidettävä erityisen hyvää huolta.

Esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen Espoossa

Esiopetuksen pedagogisessa toteuttamisessa hyödynnetään luonnon ja kaupunkirakenteen monimuotoisuutta sekä pääkaupunkiseudun monipuolista palvelutarjontaa. Koulutusmyönteisyys ja kansainvälisyys heijastuvat myönteisesti monen espoolaisen lapsen elämään, mutta toisaalta siihen saattaa tuoda rasitteita työelämän vaatimusten taustoittama elämänmuoto. Näkyvissä on myös alueellisena ja sosiaalisena erilaisuutena ilmenevää eriytymiskehitystä. Esiopetuksen tehtävänä on edistää tasa-arvoa ja tasoittaa lasten kehitykseen ja oppimisedellytyksiin liittyviä erilaisia lähtökohtia. Monikulttuurisuvassa kaupungissa suvaitseva ja erilaisuutta ymmärtävä ilmapiiri luo parhaat edellytykset esiopetuksen kasvatustavoitteiden toteutumiseksi.

Esiopetuksen lähtökohtana ovat lasten yksilölliset kehitykselliset ja oppimisvalmiuksien tukemiseen liittyvät tarpeet. Esiopetus tarjoaa kaikille lapsille tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen siten, että toiminnassa huomioidaan myös eri tavoin tukea tarvitsevien ja lahjakkaiden lasten erilaiset tarpeet.

Esiopetuksessa edistetään kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen osallisuuteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn ja toimintaympäristöön. Osallisuuden kokemuksen kautta tuetaan lapsen oppimista, hyvinvointia sekä kasvamista vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi. Esiopetuksessa käytetään hyödyksi yhteisöllisen ja vertaisoppimisen mahdollisuuksia.

Lapsen hyvinvoinnin peruspilareita ovat vahva vanhemmuus, lapsen itsetunnon tukeminen ja onnistumisen kokemusten kartuttaminen. Niitä edistää esiopetusta toteuttavan henkilökunnan ja perheen välinen hyvä kasvatuskumppanuus.

2.2 OPPIMISKÄSITYS

Esiopetuksessa oppiminen on aktiivinen, aikaisempiin tietorakenteisiin pohjautuva päämääräsuuntautunut prosessi, joka usein sisältää ongelmanratkaisua. Näin tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa aikaisemmin omaksumiensa käsitysten ja uuden tiedon pohjalta uudet käsityksensä. Oppiminen perustuu aiempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppimista tapahtuu opittavan aineksen, aikaisemmin muodostuneiden tietorakenteiden sekä ajattelun vuorovaikutuksessa. Vertaisryhmän vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat yhdessä toisten kanssa ja toisiltaan antamalla virikkeitä toistensa ajattelun ja mielikuvituksen kehittymiseen.

On tärkeää, että esiopettajat pohtivat oppimiskäsitystään ja tiedostavat oman käsityksensä esiopetusikäisen lapsen oppimisesta. Toimintaa sekä oppimis- ja toimintaympäristöä tulee jatkuvasti arvioida suhteessa siihen, miten hyvin ne vastaavat käsitystämme siitä, miten lapsi oppii.

Pieni lapsi oppii yleensä parhaiten leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla, toimimalla ja eri tavoin itseään ilmaisemalla. Esiopetuspedagogiikassa leikillä ja lapsen omaa toiminnallisuutta korostavalla toiminnalla onkin erityisasema. Lapsen leikki rakentuu kokemuksista, joita hän saa ympäristössään ja kulttuurissaan. Leikin ohjauksen avulla kasvattaja kannustaa lapsia omatoimiseen leikkiin, auttaa lapsia laajentamaan ja syventämään leikin ideoita sekä kehittämään lasten välisiä suhteita. Kasvattaja voi vaikuttaa siihen, mitä ja missä lapset leikkivät ja kuinka leikit kehittyvät. On tärkeää, että kasvattaja näkee leikin tarjoamat oppimismahdollisuudet ja hyödyntää niitä tietoisesti toiminnan suunnittelussa.

Lapsi oppii kaikkialla ja kaikissa tilanteissa, myös niissä, joita ei varsinaisesti ole suunniteltu oppimistilanteiksi. Siksi on tärkeää, että lapsen esiopetuksen ja täydentävän päivähoidon aikana kohtaamat tilanteet on rakennettu myös oppimista silmällä pitäen pohtimalla, mitä lapsi eri tilanteissa oppii ja miten niissä parhaiten voidaan tukea lapsen hyvinvointia ja oppimista.

2.3 OPPIMISYMPÄRISTÖ

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä, jossa toiminta toteutuu. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksessa lapsikeskeisyys edellyttää ohjaavaa kasvatusta, jossa aikuinen asettaa lapselle rajoja ja lapseen kohdistetaan odotuksia ja vaatimuksia.

Hyvä oppimisympäristö ohjaa lapsen uteliaisuutta, mielenkiintoa ja oppimismotivaatiota sekä tukee hänen aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan. Se tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista sekä oman toiminnan arviointia. Se tarjoaa lapselle tilaisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Se on myös kieliympäristönä virikkeinen ja siinä pystytään järjestämään lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa.

Oppimisympäristössä tulee vallita iloinen, avoin, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Työvälineiden ja materiaalien tulee olla lasten ulottuvilla. Oppimisympäristön varustus

tukee myös lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. Hyvä oppimisympäristö on terveellinen ja tukee monipuolisesti lapsen turvallisuutta. Oppimisympäristön tulee olla myös esteettisesti miellyttävä.

Yhteistyössä esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa opettaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen tunteiden, taitojen ja tietojen kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

Esiopetuksen oppimisympäristöllä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista ympäristöä. Hyvä esiopetuksen toiminta- ja oppimisympäristö tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja oppimista. Se edistää myös vuorovaikutusta ja hyvinvointia. Se mahdollistaa lapsen omien taitojen ja voimavarojen esilletulon, käyttöön otton ja kehittymisen. Se tarjoaa myös keinoja ja ohjausta kunkin lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden edellyttämälle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Hyvä oppimisympäristö ottaa huomioon lasten erilaiset oppimistyyli- ja yksilölliset erityistarpeet. Hyvä leikkimisympäristö on lapselle myös hyvä oppimisympäristö.

Esiopetuksen toiminta- ja oppimisympäristöjen tarkoituksenmukaisuuteen, virikkeisyyteen ja turvallisuuteen kiinnitetään erityistä huomiota sekä päiväkodeissa että kouluissa. Toimintatiloissa ja niiden varustuksessa tulee ottaa huomioon esiopetusikäisten lasten erityistarpeet: liikkumaväljyys, viihtyisyys ja esteettisyys sekä monipuoliset ja riittävät leikkivälineet ja ikäkauden mukaisten tiedonlähteiden saatavuus. Myös ulkotilojen suunnittelussa ja varustamisessa on tärkeää ottaa huomioon niiden pedagoginen käyttö. Oppimisympäristössä ja varustuksessa tulee huomioida myös esteettömyys, saavutettavuus ja käytettävyys sisätiloissa, pihalla ja leikkivälineissä. Mahdollisiin oppimisympäristön turvallisuutta ja ilmapiiriä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti.

Valtaosa esiopetuksessa olevista lapsista toimii samassa ympäristössä samojen kasvattajien ohjauksessa koko päivän. Esiopetusympäristö rakennetaan tällöin integroituneena muuhun varhaiskasvatusympäristöön. Lapsen päivä rakennetaan kokonaisuudeksi ottaen huomioon sekä esiopetuksen että muun varhaiskasvatuksen tavoitteet sekä toiminta- ja oppimisympäristöt. Esiopetuksen toteutuessa yhdessä nuorempien lasten tai perusopetuksen aloittaneiden kanssa esiopetusikäisten tarpeet otetaan oppimisympäristön suunnittelussa huomioon.

Esiopetuksen toimintaympäristön luomiseen osallistuvat kaikki kasvatus- ja opetustyössä mukana olevat. Esiopetuksessa turvataan myös lapsen mahdollisuudet vaikuttaa toimintaympäristöön sekä omaan ja yhteiseen työskentelyyn. Lähtökohtina ovat lapsen tarpeet, edellytykset, kiinnostuksen kohteet ja mahdollisuudet yhteistoimintaan. Yhdessä toisten kanssa toimiessaan lapsi laajentaa ymmärrystään keskustelujen ja pohdintojen kautta ja saa palautetta omasta toiminnastaan.

Hyvässä kasvu-, toiminta- ja oppimisympäristössä vallitsee iloinen, avoin, turvallinen, rohkaiseva ja kiireetön ilmapiiri. Hyvä ympäristö virittää lapsen mielikuvitusta, uteliaisuutta, aloitteellisuutta ja tiedonhalua sekä tarjoaa tilaisuuksia havainnoimiseen, elämyksiin, pohdintaan, toiminnallisuuteen ja tarvittaessa myös omaan rauhaan. Se on

kieliympäristönä virikkeinen ja mahdollistaa lapsen kielellistä kehitystä tukevaa toimintaa sekä tietotekniikkaan ja monipuolisiin tiedonlähteisiin tutustumisen.

Lapsen tasapainoiselle kehitykselle on tärkeää kasvuympäristössä vaikuttavien tekijöiden välinen vuorovaikutus ja toiminta yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetusta toteuttava henkilöstö yhteistyössä huoltajien ja lasten kanssa suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa, joka johtaa lapsen taitojen, tietojen ja tunne-elämän kehittymiseen sekä laajentaa lapsen ja samalla koko ryhmän kiinnostuksen kohteita.

2.4 TYÖTAVAT

Opettajan tulee tukea oppimista sekä ohjata lasta tiedostamaan oma oppimisensa ja havaitsemaan, että tämä voi itse vaikuttaa onnistumiseensa oppimisessa. Opettaja ohjaa oppimista, konkreettista kokeilemistä, tutkimista, aktiivista osallistumista sekä muuta tiedon hankintaa ja ongelmien ratkaisemista vuorovaikutuksessa aikuisten ja vertaisryhmän kanssa. Lapsen omien tutkimusten lähtökohtana ovat lapsen elinympäristöön läheisesti liittyvät ilmiöt ja tapahtumat sekä niistä saadut kokemukset. Lapsi harjoittelee pohtimaan syyseuraussuhteita ja tekemään johtopäätöksiä. Lapsen näkökulmasta toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista ja haasteellista.

Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Toiminnassa otetaan huomioon lapsen tarve oppia mielikuvituksen ja leikin kautta. Draamallisessa työtavassa yhdistyvät eri taideaineet, lasten kokemukset ja tietoa, joita työskentelyä yhdessä ajankohtaisen aiheen, sadun tai tarinan pohjalta.

Oppimisvalmiuksien tukeminen edellyttää, että kasvattajat havainnoivat ja tunnistavat lasten ajattelua, oppimisvalmiuksia ja tapoja oppia sekä valitsevat toimintoja ja menetelmiä, jotka parhaalla mahdollisella tavalla edistävät näitä. On tärkeää havaita ja hyödyntää lasten lähikehityksen vyöhykkeet ja tarjota heille toimintoja ja oppimisen tukea niihin asioihin, joita he ovat juuri opettelemassa. Esiopetuksessa autetaan lasta myös tulemaan tietoisiksi omasta oppimisestaan sekä harjoitellaan oman toiminnan ja oppimisen arviointia.

Esiopetuksessa lapsi saa kokemuksia erilaisista työ- ja toimintavoista. Lapsen esiopetuspäivä muodostetaan sellaiseksi, että se sisältää rauhallista työskentelyä, leikkiä ja muuta toimintaa, yhdessä tekemistä ja oppimista, omaa rauhaa sekä oppimisen iloa ja mielekkyyden kokemuksia. Esiopetukseen liittyvään päivähoidon osallistuvan lapsen päivä rakennetaan kokonaisuudeksi, jossa toteutuvat sekä varhaiskasvatuksen että esiopetuksen tavoitteet.

Esiopetuksessa tulee olla tilaa lapsen spontaanille toiminnalle ja leikille. Esiopetuksessa tarjotaan lapsille mahdollisuuksia monipuolisiin leikkeihin niin sisä- kuin ulkotiloissa. Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon mahdollisuus sisällöllisesti erilaisiin ja erityyppisiin leikkeihin. Kuusivuotias leikkii mielellään sääntö- ja roolileikkejä. Hänellä tulee olla mahdollisuus myös pitkäkestoisin mielikuvitusleikkeihin. Riittävän pitkä, keskeytymätön leikkiaika antaa lapselle mahdollisuuden päästä leikin alkuun kaikessa rauhassa, toteuttaa leikkinsä ja myös lopettaa se rauhassa.

Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muiden toimijoiden kanssa

Esiopetusta toteutetaan sekä päiväkodeissa että kouluissa. Suurin osa espoolaislapsista käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja. Lapset kohtaavat päivittäin joukon päivähoidon, esiopetuksen ja koulun piirissä toimivia aikuisia, joiden muodostumista kumppanuudessa toimiviksi kasvatusyhteisöiksi tuetaan.

Päiväkodin esiopetus on kiinteässä yhteydessä samassa yksikössä järjestettävään nuorempien lasten varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen toiminta kokonaisuudessaan esiopetus mukaan lukien muodostaa johdonmukaisen ja saumattoman kasvatuksellisen jatkumon lapsen elämässä ennen koulunkäyntiä. Esiopetus toimii siltana taaten lapselle yhtä saumattoman siirtymän varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Tätä tukevat valtakunnalliset ja paikalliset varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmat. Varhaiskasvatusta ja erityisesti esiopetusta toteuttavan henkilöstön sekä perusopetuksen henkilöstön on tärkeä tuntee toistensa työtä sekä sitä ohjaavat asiakirjat ja dokumentit.

Sekä koulujen että päiväkotien esiopetuksessa tehdään tavoitteellista yhteistyötä perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen ja koulun välisen yhteistyön lujittamiseksi laaditaan alueellisia yhteistoimintasopimuksia, joihin kirjataan lukuvuosittain noudatettavat yhteisiksi sovitut toimintamuodot ja tapahtumat. Toiminnalle laaditaan aikataulu ja nimetään vastuuhenkilöt. Yhteistyösuunnitelma kirjataan osaksi päiväkotien ja koulujen esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaa ja liitetään myös osaksi koulujen lukuvuosisuunnitelmaa.

Yhteistyö huoltajien ja muiden lapsen kanssa toimivien asiantuntijoiden kanssa on erityisen tärkeää tukea tarvitsevien lasten kohdalla. Lasten varhaiskasvatuksessa saama tuki jatkuu tarvittaessa esiopetuksessa ja edelleen perusopetuksessa. Tuen tarvetta arvioidaan yhdessä huoltajien ja moniammatillisesti koko lapsen kanssa toimivan verkoston kanssa lapsen eri siirtymävaiheissa.

Yhteistyötä tehdään tiiviisti sosiaali- ja terveystoimen, erityisesti neuvolan, kouluterveydenhuollon, lasten terapiapalvelujen ja lastensuojelun kanssa sekä muiden lasten oppimista ja hyvinvointia edistävien yhteistyökumppanien kanssa.

3. ESIOPETUKSEN YKSITYISKOHTAISET TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

3.1 EHEYTTÄMINEN

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisalta lapsen elämänpiiriin ja toisalta lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsentäviin sisältöihin. Eheytetyn opetuksen tavoitteista neuvotellaan yhdessä ja ne tiedostetaan siinä yhteisössä, jossa lapsi elää.

Eheyttämisen monimuotoisuuden tulee ilmetä siten, että eri tiedonalat otetaan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioon ja niitä tarkastellaan osana kulloinkin

valittua kokonaisuutta. Teemakokonaisuuksien valinnassa pyritään löytämään lapsille merkitykselliset asiat ottamalla heidät mukaan teemojen suunnitteluun.

Ehetytetyt kokonaisuudet ja oppimisprosessi ovat tärkeämpiä kuin yksittäiset sisällöt. Kokemusten ja tietojen käsittely vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa monin eri tavoin on oppimisen keskeinen osa. Työtapoja määrittävät opetuksen tavoitteet ja tarkoituksenmukaisuus. Monipuolisella työtapojen käytöllä pyritään saamaan erilaisia kokemuksia ja taitoja eri tiedonaloista. Esiopetuksessa tiedonalojen sisältöjen avulla lapsi laajentaa maailmankuvaansa ja oppii itsestään oppijana. Esiopetuksen sisältöaluejako on tarkoitettu ohjaamaan opettajan työtä.

Ehettäminen ja esiopetuksen sisältöalueet esiopetuksessa Espoossa

Esiopetukseen osallistuvien kasvattajien toiminnan perusta on pedagoginen tietoisuus, jonka muodostavat tieto lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta sekä oppimisprosessin jatkuvuudesta ja sen merkityksestä lapselle. Kasvattajan tulee olla tietoinen omasta oppimiskäsityksestään ja tuntee hyvin esiopetuksen sisältöalueet ja menetelmät. Sisältöalueet toimivat pääasiassa kasvattajan työvälineinä. Keskeisenä piirteenä tulee olla toiminnan kokonaisvaltaisuus ja soveltuvuus ikäkaudelle. Taito kysyä, etsiä, arvioida ja soveltaa tietoa ovat oleellisia.

Lapsen toimiminen pääosin tutuissa ympäristöissä ja hänen kiinnostuksen kohteensa ovat pohjana oppimiselle. Esiopetuksessa eri tiedon-, taiteen- ja taidonalojen sisältöjen avulla lapsi oppii ymmärtämään ympäröivää maailmaa yhä enemmän ja lapsi oppii myös itsestään oppijana. Sisältöalueiden tietoinen tulee jäsentää lapselle merkityksellisten teemojen ympärille. Keskeinen lähestymistapa on ehettäminen. Työskentelyyn liittyvien projektien ja muiden toimintojen suunnitteluun voivat osallistua myös lapset. Mitä paremmin kasvattaja hallitsee esiopetuksen tavoitteiston ja sisällöt, sitä taitavammin hän pystyy hyödyntämään työssään myös ajankohtaisia, ennalta suunnittelemtomia tilanteita.

Ehettävässä opetuksessa opettaja käyttää esiopetuksen sisältöalueita opetuksen suunnittelun välineinä siten, että yhdessä menetelmien ja työtapojen kanssa niistä muodostuu mielekäs toiminnan ja oppimisen kokonaisuus. Käsiteltävinä voi olla samanaikaisesti usean sisältöalueen asioita, joiden tulee muodostaa lapsen kannalta esimerkiksi erilaisten projektien ja teemojen muodossa toteutuva merkityksellinen kokonaisuus. Opetuksen lähtökohtana ovat aina asetetut tavoitteet.

Kestävän kehityksen kasvatus

Espoon esiopetuksessa

Espoon esiopetuksessa noudatetaan kestävän kehityksen periaatteita integroituneena kaikkeen kasvatukseen ja opetukseen. Kestävä kehitys ei ole vain erillisenä aiheena lasten kanssa käsiteltävä asia, vaan se vaikuttaa yksikön koko toimintakulttuuriin. Kestävän kehityksen kasvatusta suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä suomenkielisen opetuksen tulosityksikön, ruotsinkielisen päivähoiton ja opetuksen tulosityksikön ja muiden toimijoiden muodostaman verkoston kanssa.

3.2 KESKEISET SISÄLTÖALUEET

3.2.1 Kieli ja vuorovaikutus

Kieli on ajattelun ja ilmaisun väline. Oppimiensa käsitteiden avulla lapsi jäsentää ympäristöään ja rakentaa maailmankuvansa. Esiopetuksessa tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Näin lapsen tunne-elämä, luovuus ja itsetunto vahvistuvat. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa, niin arkisissa viestintätilanteissa kuin oppimistilanteissakin. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaisemaan suullisesti havaintojaan ja päätelmiään. Lapsi harjaantuu kuunteluun ja kerrontaan. Ryhmän jäsenenä hän totuttautuu kuun telemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, kertovia tietotekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsi eläytyy kuulemaansa, hän saa aineksia ajatteluunsa ja hänen kykynsä ymmärtää omaa ja toisten elämää vahvistuu. Hän alkaa ymmärtää lukemisen merkitystä. Hän kiinnostuu kysymään ja tekemään päätelmiä sekä arvioimaan kuulemaansa.

Esiopetuksessa luodaan pohjaa luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana on, että lapsi on kuullut ja kuunnellut, hän on itse tullut kuulluksi, hän on puhunut ja hänelle on puhuttu, hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. Lapsi kehittää tällaisessa ympäristössä ikään kuin huomaamattaan sanavarastoaan sekä luku- ja kirjoitustaitoaan. Lapsen aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat pohjana esiopetuksen lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen prosessissa. Nämä erilaiset tiedot ja taidot, myös mahdollisesti jo ennen esiopetusta opittu luku- ja kirjoitustaito, otetaan huomioon järjestämällä avoin oppimisympäristö, jossa kukin lapsi voi tarttua kirjoitettuun kieleen omien edellytystensä mukaisesti. Materiaalina tulee olla monipuolisia tekstejä, jotka tarjoavat tilaisuuksia lukea yksin, toisten lasten tai aikuisen seurassa.

Tavoitteena on herättää ja lisätä lapsen mielenkiintoa suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla erilaiset tekstit, ilmaisut, yksittäiset sanat, kirjaimet ja äänteet lapselle mielekkäässä yhteydessä. Kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan kielellä leikkien, loruillen ja riimitellen sekä tutustuen monipuolisesti kirjoitettuun kielimuotoon. Lapsi saa kokemuksia siitä, että puhuttu kieli voidaan muuttaa kirjoitetuksi ja kirjoitettu kieli puheeksi sekä aikuisten antaman mallin että omien kirjoittamis- ja lukemisyritysten avulla.

Espoon esiopetuksessa tuetaan lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä erityisesti kielen avulla. Lasta rohkaistaan ja ohjataan niin, että hänestä vähitellen kasvaa aktiivinen puhuja ja kuuntelija monenlaisissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsi totuttautuu kertomaan ja keskustelemaan omista tunteistaan, toiveistaan, mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä ilmaise-

maan havaintojaan ja päätelmiään. Lapsen kysymyksiä arvostetaan. Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun ja esiintymistilanteisiin ennen kaikkea leikin ja mielikuvituksen kautta. Ryhmän jäsenenä hän oppii kuuntelemaan sekä lasten että aikuisten puhetta, osallistumaan keskusteluun ja odottamaan tarvittaessa omaa vuoroaan.

Lapselle ja lapsen kanssa luetaan ja kerrotaan satuja, kertomuksia, asiatekstejä, runoja, loruja ym. niin, että hän saa tilaisuuden nauttia kuulemastaan. Lapsen alkavan luku- ja kirjoitustaidon tukemiseen liittyvät lapsen omat tuotokset. Lasta voidaan saduttaa: hänen itse keksimiään satuja, kertomuksia, runoja ja muita tuotoksia kuunnellaan, dokumentoidaan, esitetään ja asetetaan esille. Jokaiselle turvataan tasapuolisesti mahdollisuudet esillä olemiseen ja yhdessä leikkimiseen ryhmässä. Alkavan luku- ja kirjoitustaidon tukemista ja lasten omien tuotosten syntymistä voidaan edistää myös esimerkiksi tietotekniikkaa hyväksi käyttäen.

Lapsen mielenkiintoa herätetään ja lisätään vähitellen suullisen ja kirjoitetun kielen havainnointiin ja tutkimiseen. Tutkimisen kohteina voivat olla lapselle mielekkäissä yhteydessä esiintyvät äänteet, kirjaimet, yksittäiset sanat, ilmaisut ja erityisesti tekstit. Lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymistä tuetaan leikkien, loruillen, riimitellen sekä tutustumalla monipuolisesti myös kirjoitettuun kieleen.

Esimerkiksi kirjainleikkien ja -pelien välityksellä opitaan vähitellen tuntemaan kirjaimia, ja niiden kirjoittamista harjoitellaan kiinnittämällä huomio kirjoitussuuntaan, kynäotteeseen ja oikeisiin liikeratoihin.

Kieleen ja vuorovaikutukseen liittyvää aineistoa pidetään esillä siten, että lapsella on mahdollisuus kiinnostua siitä. Hyvään kieliympäristöön kuuluu kuva-, satu- ja tietokirjoja, lehtiä, ääni- ja kuvataallenteita, videoita, CD- ja DVD-levyjä sekä verkko- ja muuta atk-ohjelmistopohjaista sähköistä materiaalia. Esiopetuksessa tulee olla myös mahdollisuus käyttää tietotekniikan ja viestinnän välineitä ja oppia niiden valikoivaa käyttöä. Esiopetuksessa harjoitellaan niitä tietoja, kykyjä, ymmärrystä ja osaamista, jota tarvitaan median kriittiseen tulkintaan, omaan luovaan tuottamiseen ja itseilmaisuun sekä mediaesityksistä nauttimiseen.

Esiopetusikäisen on hyvä tutustua kirjaston toimintaan ja käyttöön, joko yksikön omassa kirjastossa, yleisessä kirjastossa tai kirjastoautossa.

3.2.2 Matematiikka

Esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Lasta ohjataan kiinnittämään huomiota luonnollisissa arkipäivän tilanteissa ilmeneviin matemaattisiin ilmiöihin. Oppimistilanteissa lapsella on aktiivinen rooli. Pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla johdattelu sekä runsas havainnollisuus ovat luonnollisia tapoja avartaa lapsen käsitystä matematiikasta. Lapsen myönteistä suhtautumista matematiikkaa kohtaan tulee tukea. Hänen tulisi kokea matematiikan oppiminen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi toiminnaksi, joka on merkityksellistä ja mielekästä.

Matematiikan oppiminen edellyttää käsitteiden ymmärtämistä. Lapsen tulee saada monipuolisia kokemuksia käsitteen eri ilmenemismuodoista. Tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät, välineet ja kieli ovat keskeisiä käsitteiden muodostusprosessissa. Luokittelun, vertailun ja järjestämisen avulla lapsi tutkii ja jäsentää ympäristönsä esineitä, eliöitä, kappaleita, kuvioita, aineita ja ilmiöitä muotojen ja määrien sekä muiden ominaisuuksien perusteella.

Esiopetuksessa on tärkeää kehittää lapsen keskittymistä, kuuntelemista, kommunikointia ja ajattelun taitoja. Matemaattisen ajattelun kehittymisessä on tärkeää, että lapsi oppii tarkkailemaan myös omaa ajattelustaan. Lasta on kannustettava kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli. Aikuisen tehtävänä on rakentaa oppimisympäristö, joka tukee ja edistää jokaisen lapsen yksilöllistä matemaattisen ajattelun kehittymistä.

Matematiikan oppimiselle on olennaista, että lasta ohjataan keskittymään, kuuntelemaan, pohtimaan ja kommunikoimaan matematiikkaan liittyvistä asioista. Voidakseen keskustella käsitteistä ja ilmiöistä lapsi tarvitsee oikeita termejä. Lasta kannustetaan kertomaan, mitä hän ajattelee tai miten hän ajatteli matemaattista ongelmaa ratkaistessaan. Oleellista on dialogiin perustuva vuorovaikutus, jossa lapsen kysymyksillä on keskeinen osa. Hyvään oppimiseen myös matematiikassa liittyvät tietoisuus omasta oppimisesta, tarkoituksenmukaiset toimintastrategiat ja johdonmukainen ajattelu.

Matemaattisiin peruskäsitteisiin tutustutaan toiminnallisten työskentelymuotojen ja leikin välityksellä, runsaasti havaintoja ja konkreettisia välineitä käyttäen. Osoitetaan miten monella tavalla matematiikka vaikuttaa keskuudessamme niin ihmisten elämässä kuin rakennetussa ympäristössä ja luonnossakin. Tarinat, liikunta, musiikki, pienet työtehtävät ja keskustelut avartavat lapsen käsitystä matematiikasta. Matemaattista ajattelua harjoitetaan erilaisilla päättely- ja ongelmanratkaisutehtävillä, joiden tulee liittyä läheisesti lapsen päivittäiseen toimintaan tai yhteisesti koettuihin tilanteisiin.

Tehtävien ja työskentelyn tulee olla sopivan haasteellista eri tavoin kiinnostuneille lapsille. Toimintaympäristö ja tilanteet tulee suunnitella matematiikan kannalta kiinnostaviksi ja palkitseviksi siten, että lapsessa säilyvät luontainen uteliaisuus ja ilo leikitellä opittavan asian parissa. Tavoitteena on saada aikaan positiivinen asenne matematiikkaa kohtaan ja motivaatio uuden oppimiseen.

Esiopetuksen matematiikassa lasta ohjataan kiinnittämään huomiota sellaisiin matemaattisiin ilmiöihin, jotka liittyvät luonnollisiin arkipäivän tilanteisiin. Lapsen elämässä tarvittavia matemaattisia valmiuksia, tietoja ja taitoja edistetään mm. luokittelemalla, vertailemalla määriä ja ominaisuuksia, arvioimalla ja päättelämällä, mittaamalla ja asettamalla erilaisia esineitä ja ilmiöitä loogiseen järjestykseen. Keskeinen tarkastelun, ymmärryksen ja harjoittelun kohde on lukukäsite ja siihen liittyvä lukujono. Tutustutaan geometrisiin kappaleisiin ja kuvioihin sekä aikaan, tapahtumaketjuihin ja suuntiin liittyviin käsitteisiin. Avaruudellisiin suhteisiin, matemaattisiin symboleihin ja alustavasti myös tilastolliseen esittämiseen (esimerkiksi pylväsdiagrammi) tutustutaan leikkimällä, rakentelemalla ja vastaavilla toiminnallisilla tavoilla.

3.2.3 Etiikka ja katsomus

Uskonnon ja omantunnon vapaus on perustuslain 11 §:n turvaama oikeus, jota esiopetuskäsitteiden kohdalla käyttää huoltaja. Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta ja kulttuurista katsomuskasvatusta. Perustuslain 6 §:n säännösten puitteissa esiopetukseen sisältyy myös uskontokasvatusta ja sille vaihtoehtoisista elämäntietokasvatusta. Huoltajan valinnan mukaan lapsi osallistuu tällöin joko järjestettyyn uskontokasvatukseen, elämäntietokasvatukseen tai muuhun opetukseen.

Tiettyyn uskontokuntaan kuuluvien tai uskontokuntiin kuulumattomien lasten vähäisestä määrästä tai muusta erityisestä opetuksen järjestämiseen liittyvästä hyväksyttävästä syystä, esiopetuksen järjestäjä voi päättää, ettei kyseisen uskontokunnan tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta tai elämäntietokasvatusta järjestetä.

Esiopetuksen eettinen kasvatusta sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatusta lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajentuu ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöön. Eettinen kasvatusta liitetään esiopetuksen eri tilanteisiin, ja sitä käsitellään lasten kanssa keskustellen tai roolileikkejä käyttäen ja näin kehitetään lasten eettistä ajattelua.

Kulttuurista katsomuskasvatusta opetetaan kaikille lapsille yhteisenä. Kulttuurisen katsomuskasvatuksen tavoitteena on katsomuksellisen ajattelun kehittyminen. Tähän liittyy lapsen kuulluksi tuleminen katsomuksellisissa elämäntietokasvatuksissa, mahdollisuus kartuttaa katsomuksellista yleissivistystä tutustumalla oman katsomuksen ja muiden lapsiryhmässä edustettuina olevien uskontojen ja vakaumusten tapoihin sekä mahdollisuus oppia tuntemaan ja arvostamaan oman kotiseudun kulttuuri- ja luontoperintöä.

Uskontokasvatuksen tavoitteena puolestaan on mahdollisuus kohdata uskontoon liittyviä asioita ja tutustua uskonnollisiin juhliin sekä siihen, miten ja miksi niitä vietetään. Tavoitteena on myös antaa mahdollisuus tutustua oman uskonnon keskeisiin sisältöihin.

Elämäntietokasvatuksen tavoitteena on kehittää valmiuksia kohdata vakaumuksellisia kysymyksiä, jotka liittyvät ihmissuhteisiin, kulttuuri-identiteettiin, ihmisen ja luonnon suhteeseen ja yhteisöön. Opetuksessa käsitellään suvaitsevaisuutta ja kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta ja reiluuutta, rohkeutta ja omaa identiteettiä sekä hyvätahoisuutta ja huolenpitoa.

Esiopetukseen sisältyy eettistä kasvatusta, kulttuurista katsomuskasvatusta, uskontokasvatusta ja elämäkatsomustietokasvatusta.

- **Eettinen kasvatusta** sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettisen kasvatuksen tehtävänä on kasvatusta yhteisvastuuseen ja oikeudenmukaisuuteen. Lapsen eettistä ajattelua kehitetään liittämällä eettinen kasvatusta arkipäivän eri tilanteisiin. Leikit tai ajankohtaiset tapahtumat voivat osaltaan olla väyliä yhteisiin eettisiin pohdintoihin. Satujen, roolileikkien ja draaman avulla voidaan kohdata erilaisia tunteita ja pyrkiä kehittämään lapsen herkkyyttä eläytyä erilaisiin tilanteisiin ja asettua toisen ihmisen asemaan. Lasta ohjataan pohtimaan hyvän ja pahan välistä eroa, jotta hän ymmärtää toimia oikein. Lapsi saa kokemuksia anteeksipyyttämisen ja anteeksiantamisen merkityksestä suhteiden palauttajana ja pahan mielen poistajana. Oman ryhmän säännöistä sopiminen antaa hyviä mahdollisuuksia arvopohdintoihin ja valintojen tekemiseen eettisestä näkökulmasta. Esiopetuksessa tuetaan lapsen luontaista kykyä hyväksyä inhimillistä erilaisuutta.
- **Kulttuurinen katsomuskasvatusta** on kaikille lapsille yhteistä. Lapsiryhmä tutustuu suomalaisten juhlapyhien perinteisiin ja tapakulttuuriin. Hyviin tapoihin ohjaaminen itsessään välittää lapselle merkittävän osa-alueen kulttuuristamme. Kukin lapsi tuo tilanteisiin aineksia omasta kulttuuritaustastaan ja lisää lapsiryhmän yhteistä kulttuurista ymmärrystä. Lapsen käsitys katsomusten eroista avartuu, kun hän tutustuu ryhmässään edustettuna olevien muiden uskontojen ja vakaumusten tapakulttuuriin, ajatteluun, juhliin ja symboleihin.
- **Uskontokasvatuksessa** käsitellään uskontoon liittyviä sisältöjä, tutustutaan uskonnollisiin juhliin sekä niiden taustaan ja tunnusmerkkeihin. Ihmisen elinkaari erilaisine perhejuhlineen on aihealue, jota voidaan lähestyä elämyksellisesti ja toiminnallisesti. Uskontokasvatuksessa korostetaan turvallisuudentunnetta, toivoa ja rohkeutta osana eettisiä pohdintoja.
- **Elämäkatsomustietokasvatusta** syventää ja laajentaa kaikille lapsille tarkoitettua eettistä kasvatusta. Opetuksessa otetaan huomioon myös uskonnon näkökulma. Keskeisiä aihealueita ovat muun muassa ihmissuhteet, kulttuuri-identiteetti, ihmisen suhde luontoon ja yhteisöön liittyvät asiat. Tällöin käsitellään kulttuuritunteita, kuten suvaitsevaisuutta, kohtuullisuutta, oikeudenmukaisuutta, vastuuta, reiluuutta, hyväntahtoisuutta, rohkeutta ja huolenpitoa.

Oleellista on, että kunkin lapsen kasvua tuetaan kodin vakaumuksen suunnassa ja sitä arvostaen. Kansainvälisessä ja monikulttuuristuvassa Espoossa, kuten koko pääkaupunkiseudulla, opetuksen painopiste on eettisessä kasvatuksessa ja kulttuurisessa katsomuskasvatuksessa, jotka ovat yhteisiä kaikille esiopetukseen osallistuville. Sen lisäksi huoltajilla on oikeus valita lapselle uskontokasvatusta tai vaihtoehtoisesti elämäntietomustietokasvatusta tai milloin näitä ei pystytä järjestämään, muuta korvaavaa opetusta. Vaihtoehtoinen osuus on määrällisesti vähäisempää. Opetus voidaan silloin toteuttaa esimerkiksi teemapäivinä, pienryhmätyöskentelynä, jaksoina tai muunlaisina kokonaisuuksina, jotka liittyvät esimerkiksi katsomussuunnan keskeisiin juhlapäiviin. Järjestelyissä on tärkeää pyrkiä joustaviin ratkaisuihin. Alueellisen yhteistyön ja asiantuntemuksen jakamisen kautta yksiköiden välillä voidaan löytää hyviä toimintamalleja. Pyritään käyttämään myös perheiden ja katsomusyhteisöjen asiantuntijuutta tarkoituksenmukaisissa yhteyksissä. Milloin uskontokasvatuksen tai elämäntietomustietokasvatuksen opetus osoittautuu kohtuuttoman vaikeaksi järjestää ja lasten määrä on hyvin vähäinen, voidaan kyseinen opetus korvata perheiden kanssa sopien muulla opetuksella.

3.2.4 Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto auttaa lasta ymmärtämään ympäristöään, tukee ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistaa elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Oppimisen lähtökohtana on lapsen monimuotoinen elinympäristö, jonka tunteminen luo pohjaa laajemmalle ymmärrykselle ympäröivästä maailmasta.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on, että lapsi oppii ymmärtämään ja arvostamaan luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä tuntemaan oman toimintansa vaikutuksen lähiympäristöönsä. Lapsi oppii ottamaan omassa toiminnassaan huomioon luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden sekä toimimaan ympäristöä säästävällä tavalla ja sitä hoitaen. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä myös turvalliseksi ja kiinnostavaksi tutkimus- ja leikkipaikaksi.

Lapsen ympäristöopiskelu tukeutuu ongelmakeskeiseen tutkivaan lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat ympäristöön liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat. Vaikka opiskelu tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa, tiedonhankinnassa jokainen lapsi on aktiivinen toimija, joka rakentaa omaa ymmärrystä monin erilaisin keinoin. Lasta rohkaistaan muotoilemaan kysymyksiä ja etsimään niihin selityksiä. Havaintojen avulla, kaikkia aisteja käyttäen, hän saa tietoa ympäröivästä maailmasta, ja siksi häntä myös ohjataan havaintojen teossa erilaisin apukeinoin, kuten mittauksin. Lapsi oppii kuvailemaan, vertailemaan, luokittelemaan ja järjestämään havaintojen ja mittausten avulla saatuja tietoja ja tuloksia sekä esittämään näille toimille perusteluja. Samoin hän oppii niiden pohjalta muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seurausselityksiä. Havaintoja ja tutkimusten tuloksia harjoitellaan merkitsemään muistiin ja esittämään niitä esimerkiksi piirtämällä, kertomalla tai näyttämällä. Kokeellisesti saatua, kuultua tai nähtyä tietoa opetellaan suhtautumaan kriittisesti.

Sisällöt valitaan esimerkiksi seuraavilta luonnontieteellisiltä aihealueilta: ihminen ja hänen suhteensa ympäristöön, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön

aineet ja materiaalit sekä energiaan liittyvät asiat. Luonnontieteellisiä käsitteitä hyödyntäen voidaan opetus suunnitella integroiduiksi teemoiksi, jotka liittyvät lapsen elämänpiiriin. Teemat suunnitellaan kuitenkin siten, että ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden rakentaa maailmankuvaa sekä hankkia arkielämän ymmärtämistä edistäviä tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Lapsi tutustuu lähiympäristön luontoon ja sen muutokseen eri vuodenaikoina. Tutustutaan myös kulttuurimaiseman sekä sosiaalisen ja rakennetun ympäristön erityispiirteisiin. Retkeilyllä laajennetaan kokemuspiiriä ja avarretaan käsitystä ympäristöstä. Samalla kasvavat ryhmässä liikkumisen taidot. Elämysten, kokemusten ja leikin välityksellä luodaan pohjaa kestäväälle tunnesuhteelle luontoon ja muuhun ympäristöön. Myönteisen ympäristösuhteen kehittymisen yhtenä edellytyksenä on, että lapsi kokee elinympäristönsä turvalliseksi ja mielenkiintoiseksi tutkimus- ja leikkipaikaksi. Luontoretket ja mielikuvitusta siivittävät lähestymistavat houkuttavat kiinnostumaan eri luonnonilmiöistä. Omakohtaisten luontokokemusten välityksellä lapsi oppii nauttimaan luonnosta, vaalimaan elämää, huolehtimaan lähiympäristöstään ja ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia. Toiminnassa toteutetaan kestävänsä kehityksen periaatteita kuten esimerkiksi kierrätys ja jätteiden lajittelu.

Lapsen omille kysymyksille, kiinnostuksen kohteille ja jo olemassa olevalle asiantunteumukselle annetaan tilaa sekä aiheita valittaessa että niiden käsittelyssä. Havainnot kaikkia aisteja hyväksi käyttäen, erilaiset kokeilut ja tutkimustehtävät johtavat huomioiden pohdintaan ja erittelyyn. Kiinnostusta herättävä toimintaympäristö sekä ikäkaudelle soveltuvat tiedonlähteet tarjoavat hyvät lähtökohdat tutkivalle oppimiselle.

Ympäristöön liittyviä asioita, ilmiöitä ja tapahtumia selvitetään vuorovaikutustilanteissa. Tiedonhankinnassa jokainen lapsi rakentaa eri keinoin omaa ymmärrystään. Ilmiöiden kuvailu, vertailu, luokittelu, mittaukset ja tulosten järjestely eri tavoin johtavat muodostamaan käsitteitä, tekemään päätelmiä ja löytämään syy-seuraussuhteita. Tuloksia dokumentoidaan eri tavoin ja järjestetään tilaisuuksia niiden esittelyyn.

Tutustumis- ja tutkimuskohteita voivat olla esimerkiksi ihminen ja hänen suhteensa luontoon, eliöt ja niiden elinympäristö, maa ja avaruus, ympäristön aineet ja materiaalit tai energiaan liittyvät asiat. Teemojen tulee kuitenkin rakentua asioista, jotka kuuluvat lapsen elämänpiiriin, ja lähtökohdana on aina oltava lapsiryhmän oma kiinnostus.

Oppimisympäristö ulottuu laajalti päiväkotin- ja koulutilojen ulkopuolelle. Hyvä piha-alue on myös sisätilojen pedagoginen jatke. Retkeillen tutustutaan mahdollisuuksien mukaan erityyppisiin luonnon- ja rakennettuihin ympäristöihin.

3.2.5 Terveys

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Lasta autetaan tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja ympäristöön antamalla myönteisiä kokemuksia ja osallistumisen mahdollisuuksia. Luonnollisissa arkipäivän tilanteissa edistetään lapsen valmiuksia ymmärtää ja ottaa vastuuta omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Lasta ohjataan liikkumaan turvallisesti lähiympäristössään.

Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja päivittäisestä henkilökohtaisesta hygieniastaan. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia tuetaan ja lasta ohjataan hyviin ruokailutapoihin. Toiminnalla ja tapakasvatuksella lasta ohjataan myönteisiin ihmissuhteisiin ja tunne-elämän terveyteen sekä välttämään väkivaltaa. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan huolehtimalla työn, levon ja virkistykseen välisestä tasapainosta.

Lapsen kanssa keskustellaan terveydestä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sekä ohjataan ymmärtämään niiden merkitys. Lasta ohjataan huolehtimaan terveydestään ja opastetaan tunnistamaan oman kehonsa viestejä. Lasta ohjataan ymmärtämään terveellisten elämäntapojen perusteet ja oman toiminnan vaikutus hyvinvointiin. Lapsen terveellisiä ruokatottumuksia ja hyvien ruokailutapojen tietoista noudattamista tuetaan. Lasta opastetaan huolehtimaan järkevästä pukeutumisesta ja omasta päivittäisestä puhtaudestaan sekä vahvistetaan pukeutumiseen ja puhtauden ylläpitoon liittyviä taitoja.

Lasta opastetaan noudattamaan ryhmän yhteiseen liikkumiseen liittyviä sopimuksia ja sääntöjä sekä liikkumaan turvallisesti lähiympäristössä. Toiminnassa pyritään kaikin tavoin edistämään hyvää toveruutta ja turvallisia aikuissuhteita, jotka omalta osaltaan luovat pohjaa henkiselle hyvinvoinnille.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota järkeviin ja turvallisiin toimintatapoihin, joilla esiopetusikäinen lapsi voi neuvokkaasti selviytyä itse tai auttaa toisia, milloin turvallisuus on vaarassa. Turvallisuusriskit voivat liittyä esimerkiksi liikennekäyttäytymiseen, paloturvallisuuteen, vesillä, rannoilla ja jäällä liikkumiseen, omaan koskemattomuuteen, kiusaamiseen, äkilliseen sairastumiseen, tapaturmiin tai allergioihin. Terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä näkökohtia on hyvä pohtia yhdessä perheiden ja alueen asiantuntijoiden kanssa. Kasvattajat toimivat lapsille esimerkkeinä terveellisyyteen ja turvallisuuden liittyvien käytäntöjen omaksumisessa.

3.2.6 Fyysinen ja motorinen kehitys

Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin. Lasta tuetaan toimimaan omatoimisesti, aloitteellisesti ja yhteistoinnallisesti ryhmässä sekä rohkeasti kaikissa liikuntatilanteissa. Lasta ohjataan ymmärtämään liikunnan merkitys ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle.

Monipuolinen päivittäinen liikkuminen on välttämätöntä esiopetusikäisen lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Lapsi tarvitsee runsaasti omaehtoista liikkumista, mutta hän nauttii myös ohjatuista liikunnan muodoista. Liikunta kehittää oman kehon hallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsi oppii tiedostamaan itsensä suhteessa muihin ja saa myönteisiä osallistumisen kokemuksia.

Lapsen fyysisen ja motorisen kehityksen tukeminen edistää myös terveen itsetunnon kehitystä sekä fyysistä kuntoa ja itseilmaisua. Päivittäisissä liikuntatilanteissa lapsi saa harjaannusta ja rohkaisua omatoimisuuteen, aloitteellisuuteen ja taitoon toimia yhdessä

toisten kanssa. Liikuntaa voidaan käyttää monella tavalla tehostamaan oppimista. Liikunnassa lapsi oppii myös tilan ottamista ja sen antamista toiselle, vuoron odottamista, onnistumista ja epäonnistumista. Erilaisissa liikuntatilanteissa lapsi harjaantuu ilmaisemaan ja hallitsemaan tunteitaan. Hän oppii myös reilun pelin säännöt. Liikunta tarjoaa lisäksi luontevan mahdollisuuden purkaa ylimääräistä energiaa.

Esiopetusikäisen fyysisen ja motorisen kehityksen edistämiseksi pidetään huolta liikuntamuotojen monipuolisuudesta ja tarjonnan vaihtelevuudesta ottaen huomioon eri vuodenaajat. Lasta ohjataan niin liikuntaleikkeihin ja perusliikuntataitoihin kuin esimerkiksi luonto-, vesi- ja seikkailuliikuntaan, palloiluun, nassikkapainiin, tanssiin tai muihin sisätilojen suomiin mahdollisuuksiin.

Liikunta kokonaisuudessaan on helposti integroitavissa esiopetuksen muihin sisältöalueisiin. Lapsen luontainen liikkumistarve ja mieltymys toiminnallisuuteen aiheuttavat sen, ettei pienen lapsen tilan tarve ole vähäisempää kuin isompien. Välineistön tulee olla monipuolista ja esiopetusikäiselle sopivankokoista. Mahdollisuudet ulkoliikuntaan ja lähialueen liikuntatilojen käyttöön hyödynnetään, jotta pienetkin sisätilat eivät estä lasten riittävää liikkumista.

3.2.7 Taide ja kulttuuri

Esiopetuksessa musiikki- ja muut taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Kuvia tekemällä, valmistamalla esineitä käsin, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla lapsen luovuus, mielikuvitus ja itseilmaisu harjaantuvat. Lapselle järjestetään mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja -nautintoihin ja niistä keskustelemiseen. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan taiteellisen toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lasta ohjataan pitkäjänteiseen taiteelliseen työskentelyyn ja arvostamaan omaa ja muiden työtä. Lapsen aistiherkkyden, havaintokyvyn ja avaruudellisen hahmottamiskyvyn kehittymistä tuetaan. Näin lapsen oppimisprosessit syventyvät ja hän oppii elämäntaitoja sekä ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja.

Lapselle tarjotaan tilaisuus tutustua viestintävälineisiin ja harjoitella niiden käyttöä. Lapsen kanssa tarkastellaan kuvia ja keskustellaan niiden merkityssisällöistä ja kuvailmaisesta. Lasta ohjataan tutkimaan äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä. Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin, äänenpainoin ja -sävyin, ilmein, elein ja liikkein.

Lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistumista ja hänen ymmärrystään omasta kulttuuriperinnöstään ja kulttuurien monimuotoisuudesta tuetaan. Lasta ohjataan arvostamaan ja vaalimaan luonnon ja rakennetun ympäristön sekä esineympäristön esteettisiä ja kulttuurisia arvoja.

Lasta rohkaistaan monipuoliseen ilmaisuun erilaisten teemakokonaisuuksien yhteydessä.

Merkitsevä osa lapsen persoonallisuuden kehitystä tapahtuu eri taidealueisiin liittyvien elämysten, kokemusten ja oppimisen kautta. Kuvia tekemällä, esineitä käsin valmistamalla, musisoimalla, draamaharjoituksilla, tanssimalla ja liikkumalla vahvistetaan lapsen

yhteyttä luoviin voimavaroihin. Samalla harjoitetaan mielikuvitusta, itseilmaisua ja ajattelun taitoja. Taiteen tunne-elämää eheyttävä vaikutus on suuri. Taiteelliseen toimintaan läheisesti liittyvä leikki, mielikuvitus ja keksiminen motivoivat lasta keskittymään pitkiinkin työskentelyjaksoihin. Hyvälle taidekokemukselle on usein ominaista innostus, keskittyvä syventyminen, määrätietoisuus ja yhteinen onnistumisen ilo, kun koettua yhdessä pohditaan. Aikuisen tehtävä on luoda työskentelyn puitteet, turvata kiireetön prosessi ja nostaa esiin tulokset. Taideammattilaisten yhteistyökumppanuus olisi arvokas tuki taidekasvatuksessa.

Kuvataide

Lasta rohkaistaan omaperäiseen kuvailmaisuun, jonka lähtökohtana ovat hänen omat havaintonsa, kokemuksensa, tunteensa ja mielikuvansa. Kasvattajan ja ympäristön tulee varautua tarjoamaan monipuoliset välineet ja osaavaa ohjausta niillä työskentelyyn. Oleellista on leikkivä, kokeellinen ja tutkiva lähestymistapa sekä ilmaisun yksilöllisyyden arvostus. Lapsen omat selitykset työtä tehdessään antavat tietoa kuvaan liittyvistä merkityksistä; hyvä käytäntö onkin lapsen ajatusten kirjaaminen. Tärkeitä on arvostaa lasten töitä pitämällä niitä mahdollisimman paljon esillä, dokumentoimalla niitä sekä keskustelemalla niistä yhdessä ja kahden kesken. Näin lapsi oppii arvostamaan omaa ja toisten työtä.

Työskentelyyn tulee voida keskittyä rauhassa, kiireettä ja keskeytyksittä. Työskentelytilan tulee olla riittävän väljä suurikokoistenkin töiden työstämiseen. Tilan tulee tarjota mahdollisuudet erilaisille työtavoille ja kuvallisen ilmaisun tekniikoille, joita sovelletaan ikäkauden mukaisesti. Niitä ovat mm. piirtäminen, maalaaminen, rakentelu, savityöt ja muu muotoilu, eri painantamenetelmät ja monenlaiset sekatekniikat sekä mahdollisuuksien mukaan myös valokuvaus, videointi ja työskentely tietokoneella. Lapsi tutustuu leikinomaisesti ja kokeillen kuvan kielen elementteihin: väriin, valoon, tilaan, liikkeeseen, muotoon ja materiaaleihin.

Työskentely voi olla myös taiteidenvälistä, ja sitä on helppo integroida muihin esiopetuksen sisältöalueisiin. Lasta ohjataan arvostamaan oman ympäristönsä perinteitä ja nykypäivää mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä museoiden ja taidelaitosten kanssa. Retkeily pääkaupunkiseudun ja Espoon omien taidekokoelmien ja monumenttien pariin sekä vierailut taiteilijoiden työtiloihin ovat suotavia. Tutustuminen erilaisiin kuvataallenteisiin avartaa lapsen käsitystä kuvailmaisun mahdollisuuksista ja sen kulttuurisesta merkityksestä.

Musiikki

Esiopetuksessa painottuu musiikin kokeminen yhdessä toisten kanssa. Musiikillisen itseilmaisun taidot kehittyvät ja rohkeus esiintyä yhdessä ja yksin kasvaa kokemusten myötä. Lapsi tutustuu leikkelyn, keksimisen, kokemisen ja tekemisen kautta musiikin peruskäsitteisiin rytmiiin, tempoon, rakenteeseen ja dynamiikkaan ja oppii käyttämään niitä myös musiikin tuottamisessa. Lapsi oppii havaitsemaan äänen voimakkuustekijöitä, erilaisia sointivärejä, kestoja ja tasoa. Tutustutaan erilaisiin ääniympäristöihin ja niiden ominaisuuksiin; opetellaan kuulemaan myös hiljaisuutta ja nauttimaan siitä. Uudet käsitteet opitaan kokonaisvaltaisen liikunnan, tekemisen, leikin, mielikuvien ja havainnoinnin kautta. Musiikkia voi käyttää kasvuilmapiirin luomisessa monin tavoin sekä liittämään muuhun opetukseen ja päivittäisiin toimintoihin.

Musiikkikasvatus on suurelta osin soittamista ja laulamista yhdessä ja yksin, säestyksen kanssa ja ilman sitä. Laulujen lisäksi säestetään myös runoja, tarinoita sekä liikunnallisia ja näytelmällisiä esityksiä. Rytmien mukaan liikkuminen on mieluisaa ja luontaista kaikenikäisille lapsille. Rytmiharjoitukset tukevat myös lukemisen valmiuksia. Harjoitteluun rytmis- ja kehonsoitinten käyttöä. Totutellaan ilmaisemaan erilaisia tunnelmia ja elämyksiä musiikin ja musiikkiliikunnan keinoin. Improvisoidaan runsaasti lauluja, rytmejä, melodioita ja tansseja. Tanssi tarjoaa kanavan positiivisten tunteiden liittymisessä itseen ja omaan liikkumiseen, mitkä ovat tärkeitä tekijöitä minäkuvan muodostuksessa. Aikuisen tehtävä on perehdyttää ja rohkaista lasta käyttämään tanssin ilmaisullisia keinoja.

Tutustutaan musiikin eri lajeihin kuuntelemalla ja keskustellaan kuullun ja koetun pohjalta. Muusikkovierailut ja mahdollisuudet päästä elävän musiikin pariin ovat suotavia, sillä ne virittävät elävää kiinnostusta musiikin maailmaan. Musiikki on luonnollinen ja elämyksellinen tie lapsen omaan kulttuuriin, ja samalla se avartaa hänen maailmankuvaansa edistämällä muihin kulttuureihin tutustumista.

Esiopetuksen musiikkiympäristöön tulisi kuulua monipuolinen valikoima soittimia ja erilaisia äänitallenteita sekä laadukkaat äänentoistolaitteet. Esiopetustilojen akustisiin ominaisuuksiin on tärkeää kiinnittää huomiota jo rakennusten suunnitteluvaiheessa.

Ilmaisutaito

Lasta kannustetaan ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan sanoin sekä draaman keinoin: äänenpainoin, äänensävyin, ilmein, elein ja liikkein. Erilaisia toimintamuotoja voivat olla mm. mielikuvitus- ja roolileikit, väline-, naamio-, varjo- nukke-, pöytä- ym. teatterimuodot, dramatisointi, pantomiimi, lasten omat esitykset, improvisointi jne. Yksikön omat juhlat ovat luontevia ja erittäin merkittäviä esitystilanteita.

Yleisö- ja esiintyjävierailut lähikoulun ja -päiväkodin kesken sekä niiden yhdessä valmistamat esitykset tarjoavat kummallekin osapuolelle oivallisia tilaisuuksia kasvaa niin esiintyjänä kuin yleisönä. Mahdollisuuksien mukaan toteutettavat lasten teatterikäynnit, teattereiden tai teatteriammattilaisten vierailut ja muu yhteistoiminta rikastavat ja monipuolistavat ilmaisuun liittyviä taitoja.

Ilmaisukasvatuksen tueksi tarvitaan tila, johon mahtuu myös yleisöä. Äänimaailmaa luodaan erilaisin tehostein. Valaistusta eri keinoin muuntelemalla voidaan korostaa esitysten tunnelmaa. Roolivaatteille ja muulle tarpeistolle tarvitaan säilytystilaa.

Kun draamaa käytetään oppimismenetelmänä, se tarjoaa toiminnallisin keinoin mahdollisuuden oppia uutta ja kehittää samalla ilmaisun ja vuorovaikutuksen taitoja. Draamassa käytetään teatteri-ilmaisun keinoja pyrittäessä ymmärtämään tutkittavaa asiaa tai ilmiötä. Opittavaan asiaan paneudutaan roolityöskentelyn kautta, jolloin saatu tunnekokemus edistää asian ymmärtämistä ja oppimista.

Draaman käyttöön liittyy läheisesti leikkipedagogiikka, jolloin voidaan luoda pitkäkestoinenkin aikuisten ja lasten yhteinen oppimisprosessi. Siinä rakennetaan yhteinen leikkimaailma, jossa draamallisin keinoin lähdetään ottamaan selvää opittaviksi suunnitelluista asioista. Prosessin elementtejä on mm. lasten ja aikuisten roolityöskentely, yhteisesti valmisteltu rekvisiitta sekä prosessin dokumentointi.

Käden taidot ja työkasvatus

Ilo ja tyytyväisyys työtehtävän tai omin käsin tehdyn esineen valmistumisesta vahvistaa lapsen suoriutumisen ja riippumattomuuden tunnetta. Suorituksen tai esineen hyödyllisyys, kauneus tai muusta syystä saama arvostus palkitsee tekijää ja lisää hänen onnistumisen tunnettaan. Avaruudellista hahmottamista ja tilatajun kehittymistä tuetaan nikkaroinnin ja muun käsillä tekemisen, rakentelun ja tilan hahmottamisen kokemuksilla. Näillä kokemuksilla on merkitystä myös lapsen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittämisessä. Käsin tehtyjen esineiden kautta on helppo tutustua myös menneisiin aikakausiin ja vieraisiin kulttuureihin ja arvostaa niiden saavutuksia.

Askartelemalla ja tekemällä käsitöitä erilaisista materiaaleista ja vaihtelevin työtavoin lapsi oppii käsittelemään erilaisia työvälineitä ja pitämään niistä huolta. Kierrättäminen ja muut kestävän kehityksen asiat tulevat tutuiksi pohdittaessa tuttujen tuotteiden elinkaarta ja keksittäessä vanhoille tavaroille uutta elämää.

Hyvä oppimisympäristö tarjoaa mahdollisuuksia ”oikeisiin töihin”, kuten leipomiseen, helppoon kokkailuun, ruokailutoimissa avustamiseen sekä hyöty- ja koristekasvien kasvattamiseen ja muihin pihapuuihin. Osallistumalla arjen todellisiin työtehtäviin lapsi oppii vaikuttamaan lähiympäristön viihtyisyyteen. Aikuisen tehtävä on innostaa ja kannustaa häntä omatoimiseen, tutkivaan, toiset huomioon ottavaan ja turvalliseen toimintaan.

Espoon ja pääkaupunkiseudun museoilla ja taidelaitoksilla on esiopetusikäisille runsaasti kädentaitoihin liittyvää tarjontaa. Vierailut käsityöammattilaisten työtiloihin tai heidän vierailunsa esiopetusryhmässä, milloin se on mahdollista, liittävät puolestaan lapsen tiedot nykypäivään ja ympäröivään elämään.

4. KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ESIOPETUKSESSA

Tässä luvussa kuvataan kasvun ja oppimisen tuen keskeiset tavoitteet ja järjestäminen sekä tuen rakenne luvuissa 4.1, 4.2 ja 4.3. Luvussa 5 esitetään tarkemmin eri tukimuodot ja niiden käyttö tuen eri tasoilla. Lukujen 4 ja 5 ja niiden alalukujen muodostama kokonaisuus on perustana paikallisen opetussuunnitelman laadinnalle sekä kasvun ja oppimisen tuen käytännön toteuttamiselle.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Työskentelyn ja tuen perustana esiopetuksessa ovat yhdessä kodin kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät tavoitteet, jotka tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä. Työskentelyn tulee olla leikinomaista, lapsen kehitystasosta lähtevää toiminnallista ryhmä- ja yksilöohjausta. Se edistää lapsen kognitiivista, erityisesti kielellistä, sekä sosioemotionaalista kehitystä, valmiuksia uusien asioiden oppimiseen ja ehkäisee ennalta oppimisvaikeuksia.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Kasvun ja oppimisen tukeminen merkit-

see yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä lapsien yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä lasten kulttuuritausta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää tuen tarpeen arviointiin lapsella, jonka perusopetuksen aloittamista on päätetty siirtää vuotta myöhäisemmäksi.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla sekä tarjotaan mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä lapseen että esiopetuksen toteuttamiseen ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että lapsen oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi lasten kasvua ja oppimista tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia. Mikäli lapsi esiopetuksen lisäksi käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken on tärkeää lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitsemiseksi ja tuen toteuttamiseksi.

Tuen tulee muodostaa suunnitelmallinen jatkumo. Esiopetusyksikön johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen esiopetusryhmään tai muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan. Lapsen esiopetuksen fyysinen ja sosiaalinen oppimisympäristö ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tuki annetaan erilaisin joustavin järjestelyin, kuten samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelynä.

Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä muusta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Lapsi saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Esiopetuksen järjestämisestä kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille vastaa lapsen asuinkunta.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Oppimisympäristössä on keskeistä opettajan ja lapsen välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus, erilaiset toimintatavat ja oppimistehtävät. Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä.

Esiopetusyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti.

Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen.

Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa Espoossa

Kasvun ja oppimisen tuella tarkoitetaan lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen edistämistä ja tukemista sekä oppimisvaikeuksien ennalta ehkäisemistä. Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että jokaisen lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa oppimisen ja kasvun tuki perustuu kolmiportaiseen malliin yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muodostaessa asteittain vahventuvat tukirakenteet.

Espoossa esiopetukseen siirtyvien lasten mahdollinen tuen tarve ja sen taso sekä tuen jatkuminen esiopetuksessa arvioidaan ja suunnitellaan yhdessä huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena on jo ennen esiopetuksen alkamista ennakoida lapsen tuen tarve esiopetuksessa aina perusopetukseen saakka.

Espoossa yhteistyö tukea tarvitsevan lapsen huoltajien kanssa on usein alkanut päivähoitossa ennen esiopetusta ja jatkuu luontevasti esiopetuksen alkaessa. Yhteistyössä huoltajien kanssa sovitaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja oppimista edistävät tavoitteet.

Espoossa jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan yhdessä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS).

Lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen esiopetuksessa toteutuu sekä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisena että yhteisöllisinä ratkaisuin. Esiopetuksessa jokainen lapsi saa tukea

kasvulle ja oppimiselle sekä oppimisvalmiuksien kehittymiselle lapsen omista lähtökohdista. Esiopetus on leikinomaista ja lapsen kehitystasosta lähtevää ryhmä- ja yksilöohjausta. Ensisijaisesti tuetaan lapsen myönteistä minäkuva ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä tasavertaista jäsenyyttä ryhmässä. Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan yksilöllisesti myönteisillä oppimiskokemuksilla, kannustavalla palautteella ja mahdollistamalla lapsen vertaisuuteen perustuvaa, monipuolista vuorovaikutusta kaikkien esiopetusryhmän lasten ja aikuisten kesken sekä koko esiopetusta toteuttavassa yhteisössä päiväkodeissa ja kouluissa.

Espoossa ryhmän esiopetussuunnitelmaan sisältyy jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden, kuten lasten erilaisen kulttuuritaustan, tapojen ja erilaisten oppimisen lähtökohtien huomioon ottaminen esiopetusryhmässä. Ryhmän esiopetussuunnitelma sisältää oppimisympäristöön liittyvät muutokset ja kunkin lapsen opetukseen osallistumisen edellyttämät tukitoimet. Joissakin päiväkotien esiopetusryhmissä on sekä esiopetusikäisiä että nuorempia lapsia, jolloin lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa varmistetaan sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmien että esiopetuksen oppimissuunnitelmien toteutuminen.

Esiopetuksessa aloittavan lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointi ja arviointi käynnistyvät esiopetuksen alkaessa. Tuki aloitetaan heti tarpeen ilmetessä ja se toteutetaan joustavasti, pitkäjänteisesti ja tarpeen mukaan asteittain vahvistuvasti. Siinä otetaan huomioon tuen oikea-aikaisuus, oikea taso ja muoto.

Tuki suunnitellaan ja toteutetaan tarvittaessa moniammatillisesti. Espoossa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteistyö sosiaali- ja terveyspalvelujen toimijoiden kanssa on suunnitelmallista ja säännöllistä. Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa hyödynnetään neuvolan määräraikaistarkastusten ja muiden arviointien tuloksia. Lapselle mahdollisesti laadittua tukitoimisuunnitelmaa (kuntoutussuunnitelmaa) hyödynnetään tuen tasoa ja tukitoimia määriteltäessä.

Lapsi saa tarvitsemansa tuen omassa esiopetusryhmässään, erilaisin samanaikais- ja pienryhmäopetuksen keinoin sekä integroituna mahdollisiin muihin yksikön esiopetusryhmiin. Esiopettaja (esiopetusryhmän opettaja) suunnittelee tuen kokonaisuuden yhteistyössä koko esiopetusryhmän henkilökuntatiimin ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa, jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi päivähoidon.

Lapsen tarvitsemat tukipalvelut kuten avustaja, apuvälineet, kuljetus ja lapsen terapia- palvelut järjestetään siten, että lapsi voi osallistua täysipainoisesti esiopetusryhmän toimintaan. Oppimissuunnitelman laatii esiopettaja, jolla on esiopetuksessa pedagoginen asiantuntemus. Lapsen tarvitsemat tukitoimisuunnitelmaan sisältyvät tukitoimet kirjataan oppimissuunnitelmaan.

Lapsi saa tarvitsemaansa tukea oppimissuunnitelmaan perustuvana myös esiopetukseen liittyvässä päivähoitossa. Oppimissuunnitelman toteutuminen edellyttää konkreettista yhteistyötä lapsen esiopetuksen ja siihen liittyvän päivähoiton henkilökunnan kesken. Mikäli yksikössä on useampia esiopetusryhmiä, yhteistyö on kiinteää kaikkien esiopetusryhmien kesken.

Päiväkodin johtaja tai koulun rehtori vastaavat osaltaan tuen järjestämisestä ja toteutumisesta yksikkönsä esiopetusryhmissä.

Esiopetuksessa kasvun ja oppimisen tuen kaikilla tasoilla toteutuu kasvatuskumppanuuteen perustuva vuorovaikutus huoltajien kanssa, moniammatillinen yhteistyö sekä tarvittava yhteistyö esiopetukseen liittyvän päivähoidon ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen henkilöstön kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma sekä lapsen edistymisen havainnointi ja arviointi toteutetaan jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle kaikissa esiopetusta toteuttavissa päiväkohteissa ja kouluissa.

Espoossa tukea tarvitsevien lasten esiopetus järjestetään päiväkotien ja koulujen esiopetusryhmissä tai integroiduissa ja erityisryhmissä, joissa voi olla myös nuorempia kuin esiopetusikäisiä lapsia. Yksikössä esiopetusta toteuttavat ryhmät toimivat yhteistyössä siten, että jokainen lapsi voi toimia osana esiopetusikäisten vertaisryhmää.

Lapsille, joiden oppivelvollisuuden aloitusta on myöhennetty vuodella, on kouluissa tarjolla esiopetussuunnitelmaa toteuttavia starttiluokkia. Joustava koulun aloitus mahdollistuu esiykkösopetuksessa. Poikkeustapauksissa lapsi voi jatkaa toisen esiopetusvuoden päiväkodissa.

Esiopetusryhmiin sijoittamisen valmistelu toteutetaan moniammatillisesti espoolaisen esiopetukseen ottamisen prosessin mukaisesti. Tukea tarvitsevan lapsen esiopetuspaikkaa osoitettaessa varmistetaan, että lapsen saamaa tukea voidaan tarvittaessa jatkaa lapsen aloittaessa esiopetuksen ja edelleen siirtyessä perusopetukseen, jolloin tuki muodostuu suunnitelmalliseksi jatkumoksi. Jatkumon toteutumiseksi yhteistyö varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen kesken tulee olla tiivistä.

Esiopetusryhmät muodostetaan siten, että esiopetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Lasten sijoituspäätökset esiopetusryhmiin tehdään suomenkielisen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunnan hyväksymien periaatteiden ja päätösvalan delegointia koskevien päätösten mukaisesti.

4.1 ESIOPETUKSEN YLEINEN TUKI

Laadukas esiopetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä on jokaisen lapsen oikeus. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet. Työyhteisön toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja lasten erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja oppimista.

Opettajalla on vastuu esiopetusryhmän ja sen jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta esiopetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää kasvua ja oppimista. Opettaja auttaa lapsia tunnistamaan omat vahvuutensa ja voimavaransa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsen oppimisen valmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamiseen kaikissa työskentelytilanteissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin esiopetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Esiopetuksen aloitusvaiheessa opettaja voi laatia myös yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman, jonka avulla lapselle pyritään turvaamaan parhaat edellytykset kasvaa ja oppia. Esiopetuksessa voidaan käyttää myös erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan sekä avustajan työpanosta keinoina vastata esiopetusryhmän tai yksittäisten lasten tuen tarpeisiin jo ennen tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

Yleinen tuki esiopetuksessa Espoossa

Lapsen yleinen tuki esiopetusryhmässä on osa lapsen kasvatusta, opetusta ja ohjausta. Jokaisella lapsella esiopetuksessa on oikeus saada omien edellytystensä ja tarpeidensa mukaista ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen. Tuki voi olla tarpeen myös yksittäisen oppilaan erityisvahvuuksien edistämiseksi.

Esiopettaja tutustuu jokaisesta lapsesta saatavilla olevaan tietoon ja yhdessä ryhmän muun henkilökunnan kanssa havainnoi lasta eri tilanteissa. Esiopettaja hyödyntää saamaansa tietoa suunnitellessaan lapsen ja ryhmän esiopetusta ja oppimisympäristöä. Hän laatii lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmat ja lasten tarvitsemat tukitoimet kullekin lapselle sekä koko esiopetusryhmälle.

Yleistä tukea saavan lapsen tuen perustana on koko esiopetusryhmän voimavarojen ja vertaisryhmän vuorovaikutuksen hyödyntäminen. Yhdessä oppiminen edistää lasten erilaisuuden kohtaamista. Työyhteisön toimintatavat ja -kulttuuri mahdollistavat aikuisten ja lasten sekä lasten keskinäisen yhteistyön. Myönteinen ilmapiiri, välittäminen ja huolenpito esiopetusyhteisössä edistävät lapsen kasvua ja kehitystä sekä tukevat oppimisvalmiuksien kehittymistä.

Esiopettaja vastaa sekä esiopetusryhmän että jokaisen lapsen erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioon ottamisesta ja erityisesti lapsen oppimisvalmiuksien, myönteisen minäkuvan ja tekemisen ilon vahvistamisesta kaikissa työskentelytilanteissa. Esiopettaja antaa sekä lapselle että huoltajille säännöllisesti palautetta lapsen kehittymisestä ja edistymisestä sekä oppimisvalmiuksista.

Kasvun ja oppimisen tuki yleisen tuen aikana

Yleisen tuen muotoja espoolaisessa esiopetuksessa ovat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman mukainen havainnointi, pedagoginen tuki, eriyttäminen ja pienryhmätöiminta sekä esiopetusryhmän pedagogisesti tarkoituksenmukainen ryhmittely. Yleiseen tukeen kuuluvat myös lapsen konkreettiset oppimista edistävät työvälineet. Yleistä tukea saava lapsi voi tarvita apuvälineitä ja osa-aikaisesti ryhmäavustajan tukea.

Esiopetuksen oppilashuolto palvelee lapsen yleisen tuen toteutumista. Keskeistä tukea on kasvatuskumppanuudessa toteutuva, hyvä vuorovaikutus ja yhteistyö huoltajien

kanssa, jonka tavoitteena on hyvä lapsen tuntemus. Lapsen yleistä tukea vahvistaa pedagogisten yhteisöjen yhteisöllinen toimintakulttuuri ja aikuisten välinen yhteistyö. Päiväkodin johtajan ja rehtorin tuki on edellytys koko yhteisön, lasten ja aikuisten pedagogiselle hyvinvoinnille.

Lapsen tarvitsemat yleisen tuen tukitoimet suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Yleisen tuen suunnittelussa voidaan käyttää apuna konsultoivan erityislastentarhanopettajan tai erityisopettajan tukea sekä oppilashuoltohenkilöstöä ja muita asiantuntijoita.

Päiväkodin esiopetusryhmään mahdollisesti tarvittavia muita kuin pedagogiseen eriyttämiseen liittyviä tukitoimia (esimerkiksi ryhmäavustaja) valmistellaan alueellisessa työryhmässä yhteistyössä esiopetusyksikön esimiehen kanssa. Tukitoimista esiopetusyksikköön päättää toimivaltainen viranhaltija.

Suomenkielisen opetuksen järjestämässä, kouluissa tapahtuvassa esiopetuksessa olevien lasten tarvitsema yleinen tuki suunnitellaan ja käynnistyy yhteistyössä esiopettajan ja lapsen kanssa työskentelevien muiden asiantuntijoiden ja oppilashuolto-ryhmän työntekijöiden kanssa. Oppilashuoltoryhmä päättää avustajaresurssien kohdentumisesta koulun tasolla.

Huoltajat voivat hakea lapselle myös kuljetusta.

Lapsen tarvitsemat yleisen tuen tukitoimet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, joka on lapsen esiopetusta ja tukitoimien järjestämistä, seuranta ja arviointia ohjaava pedagoginen asiakirja. Oppimissuunnitelmaa laadittaessa hyödynnetään lapselle aiemmin tehtyä varhaiskasvatussuunnitelmaa ja muita lapsen tukeen liittyviä asiakirjoja. Myös lapsi voi omien edellytystensä mukaisesti olla mukana suunnitelmaa tehtäessä ja arvioitaessa.

4.2 ESIOPETUKSEN TEHOSTETTU TUKI

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä.

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti lapsen kasvua ja oppimista ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.1. Tehostetun tuen aikana korostuu erityisopettajan tai erityislastentarhanopettajan antaman tuen, lapsen yksilöllisen ohjauksen, joustavien ryhmittelyjen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Myös oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää

huolehtia lapsen mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea lapsen myönteistä käsitystä itsestään.

Lapsen kasvua ja oppimista tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon.

Pedagogisessa arviossa kuvataan

- **lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena**
- **lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista**
- **lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet**
- **arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla ratkaisuilla lasta tulisi tukea**

Lapsen esiopetuksen opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on lapsen hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään lapselle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen lapselle annettava tehostettu tuki kirjataan hänelle laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.

Pedagoginen arvio ja esiopetuksen tehostettu tuki Espoossa

Tehostettu tuki on lapsen kasvun ja oppimisen yleistä tukea vahvempaa ja yksilöllisempää tukemista, joka suunnitellaan aina kokonaisuutena yksittäistä lasta varten. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei ole lapselle riittävää. Se on kokonaisvaltaista, pitkäjänteistä ja lapsi voi saada eri tukitoimenpiteitä samanaikaisesti. Tehostetun tuen aikana korostuu erityislastentarhanopettajan tai erityisopettajan antama tuki lapsen oppimisvalmiuksien vahvistamiseen ja oppimisvaikeuksiin. Tehostetussa tuessa korostuvat lisäksi lapsen yksilöllinen opetus, joustavat ryhmittelyt ja hyvä yhteistyö huoltajien kanssa.

Pedagoginen arvio ja tehostetun tuen suunnittelu

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa lapsen siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Pedagogisen arvion laatii lapsen esiopettaja käyttäen tarvittaessa muiden asiantuntijoiden apua. Esiopettaja kirjaa lapsen tarvitseman tuen oppimissuunnitelmaan yhteistyössä huoltajan kanssa.

Pedagoginen arvio laaditaan valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden alaluvun 4.2. ohjeiden mukaisesti Espoon kaupungin lomakkeelle.

Tehostettu tuki käynnistetään heti esiopetuksen alkaessa, mikäli lapsen tuen tarve on jo aiemmin tunnistettu ja lapsi on ollut tuen piirissä jo päivähoitossa. Näille lapsille on tehty tukitoimisuunnitelma lasten kuntoutustyöryhmässä ja suunnitelmaa on arvioitu yhdessä huoltajien kanssa ennen esiopetuksen alkamista. Pedagoginen arvio laaditaan tukitoimisuunnitelmaa hyväksi käyttäen.

Päiväkodin esiopetuksessa aloittavan lapsen, joka ei ole aiemmin ollut päivähoitossa tuen piirissä, tuki suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa mahdollisuuksien mukaan jo ennen esiopetuksen alkamista lasten kuntoutustyöryhmässä. Lasten kuntoutusryhmä toimii osana päiväkotien esiopetuksen oppilashuoltoa.

Jos huoltajalle tai esiopettajalle herää esiopetuksen yleisen tuen aikana huoli siitä, että lapsen ei ole mahdollista saavuttaa esiopetuksen tavoitteita ilman vahvempaa tukea, huoli otetaan yhdessä puheeksi ja sovitaan pedagogisen arvion laatimisesta. Pedagogisen arvioin laatimisessa hyödynnetään yleisen tuen aikana laadittua oppimissuunnitelmaa.

Päiväkodin esiopetuksessa muut kuin pedagogiseen eriyttämiseen liittyvät tukitoimet, kuten ryhmävastustajan kohdentuminen tehostettua tukea saavalle lapselle, valmistellaan alueellisessa työryhmässä yhteistyössä esiopetusta antavan päiväkodin johtajan kanssa. Tukitoimista päättää toimivaltainen viranhaltija. Suomenkielisen opetuksen järjestämässä esiopetuksessa olevien lasten tarvitsema tuki suunnitellaan yhteistyössä huoltajien ja oppilashuoltoryhmän kanssa

Lapsen tarvitsemat tehostetun tuen tukitoimet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, joka on lapsen esiopetusta ja tukitoimien järjestämistä, seuranta ja arviointia ohjaava pedagoginen asiakirja. Esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa. Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatus- ja tukitoimisuunnitelmaa ja esiopettajan tekemää pedagogista arviota. Myös lapsi voi omien edellytystensä mukaisesti olla mukana suunnitelmaa tehtäessä ja arvioitaessa.

Esiopetuksen aikana lapselle laaditaan pedagoginen arvio, mikäli hänen katsotaan tarvitsevan tehostettua tukea heti perusopetuksen alkaessa.

Kasvun ja oppimisen tuki tehostetun tuen aikana

Tehostettu tuki järjestetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman mukaisesti.

Espoossa esiopetuksessa olevan lapsen tehostettu tuki järjestetään pääsääntöisesti lähipalveluna päiväkotien pienennetyissä tai integroiduissa ryhmissä, joissa esiopetus voi toteutua tiiviissä yhteistyössä yksikön muiden esiopetusryhmien kanssa, tai koulujen esiopetusryhmissä.

Tehostettu tuki sisältää määrällisesti ja laadullisesti jo yleisen tuen aikana käytössä olleet menetelmät ja palvelut. Päiväkotien esiopetuksessa tehostetun tuen järjestämisessä ovat käytössä konsultoivan erityislastentarhanopettajan tuki ja koulujen

esiopetuksessa laaja-alaisen erityisopettajan toteuttama osa-aikainen erityisopetus sekä konsultaatiotuki.

Lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut järjestetään oppimissuunnitelman mukaisena. Esiopetukseen liittyvä päivähoido voi olla osa oppimissuunnitelman mukaista tehostettua tukea.

Lapsen kasvun ja oppimisen tilannetta seurataan havainnoimalla, erilaisten tehtävistöjen, lapsen oman itsearvioinnin sekä asiantuntijoiden arviointien avulla.

Lapselle laadittua oppimissuunnitelmaa ja pedagogista arvioita hyödynnetään lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen tehostetun tuen tarpeen jatkuessa.

Lapselle laaditaan pedagoginen selvitys jo esiopetuksessa, mikäli erityisen tuen tarve on ilmeinen. Lapsen erityisen tuen tarve arvioidaan ennen lapsen perusopetukseen siirtymistä.

4.3 ESIOPETUKSEN ERITYINEN TUKI

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon esiopetuksen opetushenkilöstön, oppilashuollon palveluista vastaavien sekä huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista esiopetuksen tukimuodoista. Käytettävissä ovat esiopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityisen tuen tehtävänä esiopetuksessa on tarjota lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea ja edistää hänen oppimisedellytyksiään. Lapsen itsetuntoa ja oppimismotivaatiota vahvistetaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Lapsen oikeusturvan ja esiopetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.

Pedagogisen selvityksen laatimista varten esiopetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehdyn selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta sekä lapsen kokonaistilanteesta.

Selvitysten perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- **lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena**
- **lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista**
- **lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet**
- **arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea**

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee esiopetuksen aikana tarkistaa lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli katsotaan, että lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Pedagoginen selvitys ja esiopetuksen erityinen tuki Espoossa

Lapsi saa erityistä tukea, jos hänellä on vaikeuksia edistyä riittävästi esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti muiden tukitoimien avulla. Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta kasvun ja oppimisen vaikeuksien takia ei voida muutoin järjestää.

Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi.

Pedagoginen selvitys, erityisen tuen päätös ja tuen suunnittelu

Ennen erityisen tuen päätöstä laaditaan pedagoginen selvitys esiopetussuunnitelman perusteissa alaluvussa 4.2 mainitulla tavalla Espoon kaupungin lomakkeelle. Erityisen tuen tarve arvioidaan aina yhteistyössä huoltajien ja oppilashuollon kanssa.

Ennen esiopetuksen alkamista voidaan erityisen tuen päätös tehdä ilman pedagogista selvitystä, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen sairauden, vamman, tunne-elämän häiriön tai muun syyn takia esiopetusta ei voida muutoin järjestää. Myös esiopetuksen aikana voidaan pedagogisen selvityksen perusteella tehdä erityisen tuen päätös, mikäli lapsen esiopetuksessa saama tehostettu tuki ei riitä.

Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista tukimuodoista. Erityisen tuen päätös on kirjallinen, hallintolain mukainen päätös, johon liitetään valitusosoite. Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen pääsääntöinen esiopetusryhmä, lapsen tarvitsemat tukipalvelut sekä tarvittaessa esiopetuksen poikkeava järjestäminen.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen oikeutettujen lasten erityisen tuen päätös tehdään samanaikaisesti pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen kanssa.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen oikeutetuille lapsille tehdään erityisen tuen päätös vapaaehtoisen esiopetusvuoden ajaksi viisivuotiaana. Oppivelvollisuuden alkaessa kuusivuotiaana erityisen tuen päätös tehdään ennen oppivelvollisuuteen sisältyvää esiopetusvuotta.

Erityisen tuen hallinnolliset päätökset tekee se viranhaltija, jolle päätösvalta suomenkielisen varhaiskasvatus- ja opetuslautakunnan delegointipäätöksen mukaan kuuluu.

Erityisen tuen päätöksen saaneelle lapselle laaditaan esiopetuksen oppimissuunnitelman lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), josta käy ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatiminen on tarkemmin kuvattu esiopetussuunnitelman perusteiden kohdan 4.5.2. yhteydessä.

Jotta perusopetuksen aloittavan lapsen koulupolku toteutuu mahdollisimman ehyenä ja lapsi saa tarvittaessa erityistä tukea perusopetuksen alkaessa, tehdään erityisen tuen päätös ennen perusopetuksen alkamista. Tällöin laaditaan pedagoginen selvitys jo ennen esiopetuksen päättymistä. Erityisen tuen tarve arvioidaan yhteistyössä huoltajien ja suomenkielisen varhaiskasvatuksen ja suomenkielisen opetuksen tulosyksiköiden kesken.

Kasvun ja oppimisen tuki erityisen tuen aikana

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta (kuvattu kohdassa 5.1.1) ja muusta tuesta. Tuki sisältää jo yleisen ja tehostetun tuen aikana käytössä olleet menetelmät, mutta on enemmän kuin tehostettu tuki.

Erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan yhdessä huoltajien kanssa esiopetuksen oppimissuunnitelman lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOJKS on lapsen kasvun ja oppimiseen liittyvä tavoiteasiakirja sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöstä, pedagogisista menetelmistä ja tukitoimista.

Erityisen tuen muotoina ovat pidennetyn oppivelvollisuuden ensimmäiseen oppivelvollisuusvuoteen liittyvät erityisopettajan opetus sekä tarvittavat avustajapalvelut. Tukimuotoina voi lisäksi olla esiopetukseen liittyvä päivähoito sekä pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvien lasten iltapäivätoiminta ja mahdollisesti tarvittava kuljetus.

Lapsi saattaa tarvita erityistä tukea esiopetuksessa myös erityisissä ennakoimattomissa tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä. Espoo järjestää sairaalassa olevalle lapselle esiopetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen esiopetuksesta vastaa lapsen asuinkuntana Espoo.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen lapselle laaditaan pedagoginen selvitys, jonka pohjana käytetään pedagogista arviota ja oppimissuunnitelmaa. Pedagoginen selvitys laaditaan esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ohjeiden mukaisesti Espoon omalle lomakkeelle.

4.4 KASVUN JA OPPIMISEN TUKI PAIKALLISESSA OPETUSSUUNNITELMASSA

Tässä luvussa määritellään, miten kasvun ja oppimisen tuki kuvataan kokonaisuutena paikallisessa opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelman laadintaa koskevat tarkemmat määräykset sisältyvät luvun 4.5. yksilöllisiä suunnitelmia sekä luvun eri tukimuotoja käsitteleviin alalukuihin.

Esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan kasvun ja oppimisen tuki, tuen rakenne ja järjestäminen, yleiset tavoitteet sekä eri tukimuotojen käytännön toteutus. Opetussuunnitelmassa selvitetään, miten tuen järjestämiseen liittyvä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa toteutetaan. Opetussuunnitelmassa kuvataan henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa ja järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa.

Opetussuunnitelmassa määritellään yleisen tuen tavoitteet, järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö eri toimijoiden kesken sekä huoltajan ja lapsen kanssa.

Opetussuunnitelmassa määritellään tehostetun tuen tavoitteet, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös

tehostetun tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa.

Opetussuunnitelmassa määritellään erityisen tuen tavoitteet, erityisen tuen päätöksen tekeminen, tuen aloittaminen ja siirtyminen takaisin tehostetun tuen piiriin. Opetussuunnitelmassa määritellään myös erityisen tuen järjestäminen ja toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken, yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa sekä huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely.

Opetussuunnitelmassa kuvataan, miten yhteistyö ja tietojen luovuttaminen eri hallintokuntien välillä toteutetaan.

Lapsen tukeen liittyvien hallintopäätösten tekijät määritellään opetuksen järjestäjän johtosäännössä.

4.5 YKSILÖLLISET SUUNNITELMAT ESIOPETUKSESSA

4.5.1 Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma on suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva, kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun ja oppimisen edellytykset. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta lapsen tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa myös pohjan lapsen kasvu- ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Tehostettua tukea varten laadittavan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- **lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet**
- **lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä sosioemotionaalisiin taitoihin liittyvät tavoitteet**
- **pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät ja työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki**
- **fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut**

- **moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet**
- **yhteistyön toteuttaminen huoltajan ja lapsen kanssa, huoltajan tarjoama tuki**
- **lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa**
- **lapsen edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi**
- **suunnitelman laatimiseen osallistuneet**

Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa, pedagogista arvioita ja sen yhteydessä kerättyä tietoa sekä huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle lapselle voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatimisesta päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Suunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät lapsen kasvua ja oppimista. Lapsen esiopetusta voidaan myös syventää tai laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua lapsen valmiuksien kannalta.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee kasvussaan ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma laaditaan aina lapselle, joka saa tehostettua tukea. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostetun tuen vaiheessa tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee lapsen kasvua ja oppimista.

Erityinen tuki

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Paikallisessa esiopetuksen opetussuunnitelmassa päätetään, miten lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa käytetään osana yleistä tukea. Opetussuunnitelmassa kuvataan tehostettuun tukeen liittyvä oppimissuunnitelman käyttö. Suunnitelmassa määritellään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laadinta ja seuranta, toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä menettelytavat huoltajan ja lapsen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Suunnitelman sisältö kuvataan erikseen yleisen ja tehostetun tuen osalta.

4.5.2 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä huoltajan ja lapsen ja kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvu- ja oppimisprosessia. HOJKS on lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma esiopetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS:n tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- **lapsen oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet**
- **lapsen oppimisvalmiuksiin, työskentelytaitoihin, sosioemotionaalisiin taitoihin sekä motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet**
- **edistymisen seuranta ja arviointi, arviointitavat ja ajankohdat sekä lapsen itsearviointi**
- **pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki**
- **fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset tai muut ratkaisut**
- **erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet**
- **kuvaus lapsen esiopetuksen järjestämisestä muun esiopetuksen yhteydessä ja/tai erityisryhmässä**
- **kuvaus siitä, miten erityisryhmässä esiopetusta saava lapsi integroituu muuhun esiopetukseen**
- **moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet**
- **kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjauksesta ja valvonnasta**
- **lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatustoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa**
- **yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki**
- **suunnitelman laatimiseen osallistuneet**

Jos lapselle on annettu tehostettua tukea, henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään osana tehostettua tukea tehtyä

lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa huoltajan luvalla sekä otetaan huomioon mahdollisessa pedagogisessa selvityksessä todetut asiat.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti²⁶. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai tavoitteiden muuttuessa. Kokeemukset käytetyistä esiopetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmassa määritellään henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laadinta ja seuranta, toimintatavat, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä menettelytavat huoltajan ja lapsen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Yksilölliset suunnitelmat Espoon esiopetuksessa

Lapsen yksilöllisten suunnitelmien laatimisesta vastaa esiopettaja.

Espoossa jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS). Suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien ja esiopettajan kesken. Myös lapsi voi omien edellytystensä mukaisesti olla mukana suunnitelman laatimisessa. Suunnitelmaan kirjataan lapselle esiopetuksessa asetettavia henkilökohtaisia tavoitteita. Lapsen esiopetuksen suunnitelma voi sisältää myös kuvausta lapsen vahvuuksista tai oppimiseen mahdollisesti liittyvistä riskitekijöistä, vaikeuksista tai tuen tarpeesta ja sen toteuttamistavoista. Oppimissuunnitelma ei kuitenkaan sisällä kuvausta lapsen henkilökohtaisista ominaisuuksista. Suunnitelman toteutumista arvioidaan vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana yhdessä huoltajien kanssa.

Yleisen tai tehostetun tuen piirissä oleville lapsille järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelmaan kirjataan huoltajien kanssa yhdessä asetetut tavoitteet sekä ne konkreettiset toimenpiteet, jotka edistävät tavoitteisiin pääsemistä. Lapsen oppimissuunnitelman laadinnassa hyödynnetään yhteistyössä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunnitelmaan kirjataan mahdollinen lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen järjestäminen.

Lapsille, joille on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman lisäksi henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelman laatiminen on tarkemmin kuvattu esiopetuksen perusteiden kohdassa 4.5.2.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava asiakirja. Sen laatimiseen osallistuvat konsultoiva erityislastentarhanopettaja tai opetustoimen erityis-

opettaja sekä tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapselle laadittua oppimissuunnitelmaa ja varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään huoltajien luvalla HOJKS:a laadittaessa. Suunnitelma tehdään lukuvuodeksi kerrallaan ja sitä tarkistetaan vähintään kaksi kertaa esiopetusvuoden aikana ja aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttaessa yhteistyössä huoltajien ja mahdollisuuksien mukaan lapsen kanssa. Kokemukset muun muassa käytetyistä opetusjärjestelyistä ja kirjataan ja hyödynnetään suunnitelmaa arvioitaessa. HOJKS -asiakirjaan liitetään huoltajan yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa toteutetaan osaltaan myös esiopetukseen liittyvässä päivähoidossa, jolloin on tärkeää, että esiopetukseen liittyvän päivähoidon kasvatusvastuinen henkilökunta osallistuu oppimissuunnitelman laatimiseen ja arviointiin.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma ja siihen tarvittaessa liitettävä henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma laaditaan Espoon kaupungin lomakkeille.

5. KASVUN JA OPPIMISEN TUKIMUODOT ESIOPETUKSESSA

Luvussa 5 kuvataan kasvun ja oppimisen eri tukimuodot. Luvussa kuvataan myös esiopetuksen oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen.

5.1 ESIOPETUKSEN OPETUSJÄRJESTELYIHIN LIITTYVÄ TUKI

5.1.1 Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea lapsen oppimista. Sellaisen lapsen, jolle on tehty erityisen tuen päätös, esiopetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti.

HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetukset keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKSin laatimisen yhteydessä luvussa 4.5.2. on ohjeistettu.

Erityisopetus järjestetään lapsen etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun esiopetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa.

Esiopetuksen opettaja tarvitsee taitoa käyttää lasten erilaisia tarpeita tukevia pedagogisia menetelmiä ja työskentelytapoja. Erityisopettajalla ja erityislastentarhanopettajalla on lisäksi asiantuntijuutta, jota tarvitaan erityisopetuksen aikana.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Erityisopetuksesta päätetään erityistä tukea koskevan päätöksen yhteydessä, joka on kuvattu luvussa 4.3. Opetussuunnitelmassa määritellään, miten erityisopetus esiopetuksessa järjestetään, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken sekä yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa.

Eriyisopetus esiopetuksessa Espoossa

Lapsi, jolla on erityisen tuen päätös, saa erityisopetusta omassa esiopetusryhmässään.

Päiväkodin integroidussa tai erityisryhmässä ryhmän erityisopetuksesta vastaa esiopettajana toimiva erityislastentarhanopettaja.

Viisivuotiaalle pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvalle vapaaehtoisessa esiopetuksessa olevalle lapselle tehdään erityisen tuen päätös ja hän saa joko erityislastentarhanopettajan opetusta tai konsultoivan erityislastentarhanopettajan tukemaa opetusta. Konsultoiva erityislastentarhanopettaja antaa myös konsultointiapua esiopetusryhmälle.

Kuusivuotiaan pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvassa esiopetuksessa lapsi saa konsultoivan erityisopettajan tukemaa opetusta päiväkodin esiopetusryhmässä. Erityisopettaja voi antaa myös samanaikaisopetusta ryhmässä ja tarvittaessa hän konsultoi esiopetusryhmän opettajaa.

Koulujen esiopetusryhmissä oleva erityistä tukea tarvitseva lapsi saa laaja-alaisen erityisopettajan tukemaa opetusta. Laaja-alainen erityisopettaja voi antaa myös samanaikaisopetusta ryhmässä ja tarvittaessa hän konsultoi esiopetusryhmän opettajaa.

5.1.2 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa riittävän ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle laaditaan aina henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa. HOJKSin laatimisessa hyödynnetään huoltajan luvalla lapselle mahdollisesti laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa.

Jos lapsi ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tule tehdä päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin lapsi siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmassa määritellään pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen järjestäminen, toimintatavat, yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa, muu yhteistyö sekä eri toimijoiden vastuut ja työnjako, yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa sekä huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen järjestäminen Espoossa

Espoossa pidennetyssä oppivelvollisuudessa olevien lasten opetus järjestetään seuraavilla vaihtoehtoisilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä vapaaehtoisessa esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi (5) vuotta. Lapsi jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuteen kuuluvassa esiopetuksessa ja siirtyy perusopetukseen sinä vuonna, kun hän täyttää seitsemän (7) vuotta. Vanhemmat päättävät, osallistuuko lapsi vapaaehtoiseen esiopetukseen. Viisivuotiaiden esiopetus toteutetaan päiväkodeissa.

- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi (6) vuotta. Esiopetus kestää yhden vuoden. Lapsi aloittaa perusopetuksen, kun hän täyttää seitsemän (7) vuotta. Esiopetus toteutetaan pääsääntöisesti päiväkodeissa.

Espoossa erityisen tuen päätös tehdään pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluville lapsille. Näiden lasten esiopetuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen kuuluvat asiat on kuvattu tarkemmin alaluvussa 4.3 Kasvun ja oppimisen tuki erityisen tuen aikana sekä kohdassa 5.1.1 Erityisopetus esiopetuksessa Espoossa.

5.2 ESIOPETUKSEN MUU TUKI

5.2.1 Yhteistyö kodin kanssa

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Lapsi elää samanaikaisesti kodin, esiopetuksen ja muun mahdollisen varhaiskasvatuksen vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan lapsen tuntemusta ja auttaa esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja oman lapsensa tuntemus. Esiopetuksen henkilöstö tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa osaltaan lapsen kasvatuksesta esiopetuksen aikana.

Kasvatukseen liittyvän kumppanuuden tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista sekä lisätä turvallisuutta ja hyvinvointia esiopetuksessa. Lapsen viihtyvyyden, kasvamisen ja oppimisen kannalta on tärkeää luoda luottamuksellinen yhteys esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua esiopetuksen kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja lasten kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa kasvua ja oppimista esiopetuksessa. Kodin kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö että yksilötasolla.

Vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on esiopetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja lapsen oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osapuolien keskinäinen kunnioitus. Kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen opetussuunnitelmasta, esiopetuksen järjestämisestä, lapsen tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja esiopetuksen väliseen yhteistyöhön sekä esiopetusyhteisön

hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Huoltajille tulee antaa tietoa myös esiopetuksen oppilashuollon toiminnasta sekä esiopetusyksikön toimintamalleista ja tiedottamiskäytänteistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa.

Käsiteltäessä yksittäisen lapsen tukea koskevaa asiaa, huoltajalle tulee antaa tietoa lasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys lasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Esiopetuksen loppuvaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella lapsen koulunkäynnin aloittamiseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista erityistarpeista lapsen opettajien ja oppilashuollon asiantuntijoiden kanssa.

Esiopetuksen aikana jatketaan muussa varhaiskasvatuksessa toteutettavaa yhteistyötä huoltajan kanssa ja luodaan pohjaa myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle sekä myöhemmälle kodin ja koulun yhteistyölle. Erilaisia kodin ja esiopetuksen vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja kehitetään koko esiopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä päivähoitosta esiopetukseen tai esiopetuksesta alkuopetukseen. Tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan käyttää parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja esiopetuksen välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia voidaan tukea.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Tällöin otetaan huomioon myös muiden kasvatuksen kannalta keskeisten toimijoiden kuten muun varhaiskasvatuksen henkilöstön osallistuminen yhteistyöhön sekä tiedonkulun sujuvuus.

Kodin kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet, toimintatavat, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken määritellään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Toimintatapoja määriteltäessä otetaan huomioon kodin kanssa tehtävä yhteistyö koko yhteisön tasolla, esiopetusryhmien tasolla sekä yksittäistä lasta koskien. Opetussuunnitelmassa kuvataan myös huoltajien osallisuuteen sekä huoltajille tiedottamiseen liittyvät periaatteet. Suunnitelman tulee sisältää myös yhteistyön toteutumisen seurantaan ja arviointiin liittyvät menettelytavat sekä kuvaus menettelytavoista yhteistyöhön liittyvissä ongelmatilanteissa.

Yhteistyö kodin ja huoltajien kanssa esiopetuksessa Espoossa

Espoon esiopetuksessa yhteistyötä huoltajien kanssa tehtäessä noudatetaan kasvatuskumppanuuden periaatteita, jotka ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Vastuu yhteistyön käynnistymisestä ja jatkumisesta on aina henkilökunnalla.

Kodin kasvatustyö on kaiken kasvun ja oppimisen pohja. Huoltajat ovat oman lapsensa ja kasvattajat oman alansa asiantuntijoita. Esiopetusvuoden aikana tehtävä yhteistyö huoltajien kanssa muodostaa jatkumon usein jo ennen esiopetusta alkaneelle varhaiskasvatuksen ja huoltajien väliselle yhteistyölle. Yhteistyön tavoitteena on tukea sekä

perheen että esiopetuksen henkilökunnan kasvatustyötä. Lapsen yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen onnistuu parhaiten yhteistyössä huoltajien kanssa. Yhteisissä keskusteluissa sovitaan lapsen kasvatukselle ja oppimiselle asetettavista yksilöllisistä tavoitteista ja toimintaperiaatteista ja niiden toteutumista myös arvioidaan yhdessä. Huoltajat ovat aina mukana lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa laadittaessa ja arvioitaessa.

Huoltajien kanssa esiopetuksen aikana tehtävä yhteistyö on tavoitteellista ja järjestelyiltään sekä vapaamuotoista että eri tavoin organisoitua. Yhteistyötä toteutetaan sekä koko yksikön, lapsiryhmän että yksittäisen lapsen tasolla. Yhteistyön ja tiedon välittämisen muodoista sovitaan yhdessä huoltajien kanssa. Periaatteena on, että huoltajat saavat riittävästi tietoa lapsensa esiopetuksesta ja että heillä on todellisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Huoltajilla on myös mahdollisuus arvioida yhteistyön onnistumista.

Yhteistyöhön liittyvät ongelmatilanteet selvitetään tarvittaessa oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden apua hyväksi käyttäen.

5.2.2 Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata esiopetuksessa lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Lapsi voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina esiopetuspäivinä edistää lapsen kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta esiopetusyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset lapset että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen tavan kommunikoida. Lapsen omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä lapsen identiteetin muotoutumiseen.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten lapsen sijoittuminen esiopetustilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa lasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea esiopetuksessa lapsia kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä lasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta työskentelestään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän kasvua ja oppimista. Avustaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa lasta esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Lapsen tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Tulkittaminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkittamis- tai avustajapalveluja ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkittamisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen kasvua ja oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkittaminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota arvioidaan lapsen tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkittamis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus. Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkittamis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkittamis- ja avustajapalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Tulkittaminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkittamis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkittamis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastuualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkittamisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

Paikallisen opetussuunnitelman laadinta

Tulkittamis- ja avustajapalveluiden järjestämisen tavoitteet, toimintatavat, hallinnolliset käytänteet sekä yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken määritellään opetussuunnitelmassa.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelut esiopetuksessa Espoossa

Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut sivistystoimen toteuttamana.

Avustajan antama tuki suunnataan pääsääntöisesti esiopetusryhmälle. Esiopettaja ja avustaja suunnittelevat yhdessä kasvun ja oppimisen tuen toteuttamisen yksittäisen lapsen ja ryhmän tarpeiden pohjalta.

Esiopettajalla on vastuu suunnitella, tukea ja ohjata oppimista sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Esiopettaja arvioi avustajatarvetta ryhmänsä lasten tuen tarpeen kokonaisuudessa ja tuen eri tasoja mietittäessä niin, että lapsen yksilöllinen tuki on mahdollista toteuttaa sekä tehostettua että erityistä tukea saavalle lapselle. Avustaja avustaa lapsia esiopetukseen ja tukeen liittyvien yksittäisten tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden asiantuntijoiden ohjeiden mukaisesti.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai puhetta tukevilla tai korvaavilla kommunikaatiomenetelmillä tapahtuvaa tulkitsemista. Kielellisen vuorovaikutuksen tukeminen esiopetuspäivän aikana edistää lapsen osallisuutta esiopetusryhmässä ja -yhteisössä.

Esiopettaja suunnittelee yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa kommunikoinnin tuen esiopetuksen eri tilanteisiin sekä muut lapsen vuorovaikutusta ja oppimista edistävät tukitoimet.

5.3 ESIOPETUKSEN OPPILASHUOLTO JA TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN

5.3.1 Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen. Esiopetuksessa olevan lapsen yksilölliset terveys-tarkastukset ja yksilöllinen terveysneuvonta järjestetään kansanterveyslain mukaisina neuvolapalveluina.

Esiopetuksen oppilashuolto on osa muun varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen oppilashuollollista jatkumoa. Esiopetuksen oppilashuolto kuuluu kaikille esiopetus-yksikössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Esiopetuksen oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä sekä tuetaan oppimista.

Oppilashuollon tehtävänä on osana esiopetusyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä huoltajan ja lapsen osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Lapsen osallisuutta tuettaessa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso sekä muut edellytykset ja tarpeet.

Esiopetuksen oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia. Esiopetuksen oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko yhteisön ja esiopetusryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että lapsen yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen arjessa.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Oppilashuollon tehtävänä on seurata ja tukea jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea lasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja terveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon lapsen kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvuympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että huoltajan ja lapsen näkemyksiä kuunnellaan. Esiopetuksen oppilashuoltotyöstä ja sen toimintaan liittyvistä menettelytavoista tulee antaa tietoa huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten lasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.

Esiopetuksen oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten tai yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseen, yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen lapsen tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Yhteisön terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää laajassa moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa, jonka käsittely kuvataan luvussa

Esiopetuksen oppilashuolto Espoossa

Esiopetuksessa lapsella on lakisääteinen oikeus saada maksutta esiopetukseen osallistumisen edellyttämää oppilashuoltoa. Suomenkielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämässä esiopetuksessa oppilashuollon palvelut toteutetaan perusopetuslain 31 a § mukaisena oppilashuoltotyönä.

Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuollollinen työ on lapsen kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä. Lapsen kasvusta ja hyvinvoinnista huolehtimisesta vastuu jakautuu kaikille esiopetuksen aikuisille.

Lapsen lähimmät tukijat ovat huoltajat ja esiopetusryhmän oma opettaja ja koko henkilökunta. Esiopettajan rooli on ensisijainen varhaisessa vaiheessa lapsen ongelmien havaitsemisessa ja ongelmiin tarttumisessa.

Esiopetuksen oppilashuoltoon sisältyvät yksittäistä lasta, esiopetusryhmää ja koko yhteisöä palveleva oppilashuoltotyö sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat muun muassa terveydenhuolto ja neuvola- ja kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Esiopetusta toteuttavan päiväkodin johtaja tai koulun rehtori johtaa oppilashuoltoryhmän toimintaa ja kukin ammattihenkilö vastaa oman alansa asiantuntijuudesta. Oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja aina tarvittaessa.

Oppilashuoltoryhmät ja oppilashuoltotyö

Oppilashuoltoryhmän vakituksia jäseniä ovat päiväkodin johtaja tai rehtori, lapsen esiopettaja, konsultoiva erityislastentarhaopettaja tai erityisopettaja. Vakituisten jäsenten lisäksi esiopetuksen oppilashuoltoryhmään osallistuu lapsen esiopetustiimin työntekijöitä, lapsen opettaja esiopetukseen liittyvästä päivähoidosta sekä tarvittaessa ulkopuolisia asiantuntijoita, kuten lasten terapiapalvelujen asiantuntijoita tai koulupsykologi ja joissakin kouluissa koulujen terapeutit, lastensuojelun työntekijä tai koulukuraattori, neuvolan terveydenhoitaja tai kouluterveydenhoitaja.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämän esiopetuksen oppilashuoltoryhmiin kuuluvat konsultoivat erityislastentarhanopettajat sekä neuvolan tai koulun terveydenhoitaja ja lääkäri sekä lasten terapiapalvelujen edustaja ja sitä toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Koulujen oppilashuollon palveluita ovat muun muassa koulukuraattori-, koulupsykologipalvelut ja joillakin kouluilla koulujen terapeuttien palvelut.

Oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajiensa tai muun laillisen edustajan kanssa, kasvatuksesta vastaavien viranomaisten sekä huoltajan antamalla yksilöidyllä luvalla, hoidosta ja kuntoutuksesta vastaavien asiantuntijoiden kanssa. Huoltajia tulee informoida oppilashuollon toimintakäytännöistä monipuolisesti hyödyntäen eri viestintä- ja tiedotuskanavia. Oppilashuollon toimintarakenteista tulee tiedottaa huoltajille ja yhteistyökumppaneille.

Oppilashuoltoryhmän toiminnan tulee olla ensisijaisesti ennaltaehkäisevää, mutta tarvittaessa sen tulee olla nopeasti reagoiva lapsen ongelmiin sekä ilmiöihin, joihin tulee puuttua.

Terveystieteiden palvelut järjestää sosiaali- ja terveystoimi. Tilanteissa, joissa lapsen kasvu ja kehitys voi kasvuympäristössä olevien tekijöiden vuoksi vaarantua, tehdään yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Mikäli päiväkodissa tai koulussa ei ole erillistä kriisiryhmää, toimii oppilashuoltoryhmä päiväkodin tai koulun kriisiryhmänä. Kriisiryhmä kehittää ja ylläpitää päiväkodin tai koulun toimintavalmiutta ja eriasteisten kriisitilanteiden varalle.

Yksittäistä lasta koskevaan oppilashuoltoryhmän kokoukseen voivat osallistua ainoastaan lapsen tukemisen kannalta välttämättömät henkilöt. Oleellisia henkilöitä voivat olla oppilashuoltohenkilöiden lisäksi huoltajat, muut viranomaiset sekä lapsen tuesta ja hoidosta vastaavat asiantuntijat ja ryhmän avustaja. Yksittäisen lapsen asiaa käsiteltäessä huoltajia tulee etukäteen tiedottaa asiasta sekä mahdollistaa huoltajien ja mahdollisesti myös lapsen osallistuminen asian käsittelyyn. Oppilashuoltoryhmän toiminta on luottamuksellista.

Esiopetusyksikön oppilashuoltoryhmän toimintaperiaatteet kirjataan osaksi yksikön esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Sen lisäksi esiopetusyksikön oppilashuoltoryhmä laatii vuosittain toiminta- ja arviointisuunnitelman esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman yhteydessä. Oppilashuollon toimintatapoja kehitetään palaute- ja arviointimenetelmien kautta.

Oppilashuollon muistiot ja tiedonsiirto

Kokouksista laaditaan muistio, johon käsitellyt asiat kirjataan. Espoon esiopetuksessa käytetään yksittäisen lapsen asiaa käsiteltäessä yhtenäistä espoolaista oppilashuollon muistiopohjaa.

Oppilashuoltoryhmän yksittäisen lapsen asiaa koskeva muistio muodostaa asiakasrekisterin ja rekisterinpitäjällä on velvollisuus informoida asiakkaita muodostuvasta rekisteristä.

Samat toimintaohjeet, jotka koskevat oppilashuoltoryhmän yksittäisen lapsen muistioiden laadintaa ja säilyttämistä koskevat myös oppilashuoltoryhmän kokousten muistioita. Muistiot säilytetään sisällön luottamuksellisuuden vuoksi päiväkodissa tai koulussa siten, etteivät ne ole asiaankuulumattomien saatavilla. Lapsen huoltajalla on oikeus tarkastaa muistiossa olevat itseään koskevat tiedot ja / tai saada niistä jäljennös.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvalla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle esiopetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Tietoja voidaan pyytää myös muilta tahoilta, edellyttäen, että kyse on esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömistä tiedoista. Tällöin huoltajalta on pyydettävä kirjallinen lupa.

Jos lapsi siirtyy toisen esiopetuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään esiopetukseen tai toimintaan, aikaisemman esiopetuksen järjestäjän on salassapitosään-

nösten estämättä viipymättä toimitettava lapsen esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle esiopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esiopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

Esiopetuksen ruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on lapselle tärkeä ja se tukee lapsen tervettä kasvua ja kehitystä osana esiopetusta. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, terveys-, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Lapsille annetaan mahdollisuus osallistua ruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Ruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä huoltajan ja lapsen sekä terveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta lapsen yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

Esiopetuksen ruokailu Espoossa

Esiopetuksessa myös ruokailu on oppimistilanne, joka edellyttää suunnittelua. Lapsen ravitsemukseen ja mahdollisiin allergioihin liittyvät asiat otetaan esille huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa ja kirjataan tarvittaessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

5.3.2 Turvallisuuden edistäminen

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esiopetuksen henkilöstön turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opetussuunnitelman yhteydessä on laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Väkivalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai

epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla lapsi, aikuinen tai esiopetusyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Kiusaamisella tarkoitetaan systemaattista, tahallista ja toistuvaa samaan henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa sanallista tai fyysistä kielteistä toimintaa. Kiusaamiselle on ominaista kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino. Tavallista on myös se, että kiusaaminen tapahtuu ryhmässä. Häirintä voi näyttäytyä epäasiallisena kohteluna ja puheena, joka voi sisältää sukupuoleen liittyviä vihjailevia ilmeitä, eleitä tai puheita tai ei-toivottuna fyysisenä kosketuksena. Kiusaamisen ja häirinnän lisäksi yhteisössä voi esiintyä myös muuta ei-toivottua tai aggressiivista ja väkivaltaista käyttäytymistä. Väkivallalla tarkoitetaan tarkoituksellista itseen, toiseen henkilöön, ryhmään tai yhteisöön kohdistettua fyysisen voiman tai vallan käyttöä, uhkailua tai toteutettua. Sen seurauksena voi olla vamma, psyykinen haitta tai kehitykseen liittyvä vaikeus. Kaikkiin näihin tilanteisiin on puututtava.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esiopetuksen henkilöstölle tulee antaa myös tietoa kiusaamisen väkivallan, ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja esiopetuksen toimintatavoista näissä tilanteissa.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla rakennukseen, opetustiloihin, välineisiin, opetusjärjestelyihin, opetustilanteisiin sekä esiopetusyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Kuljetusten odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla yhteisistä menettelytavoista. Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapselle ja huoltajalle.

Turvallisuuden edistämisessä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä otetaan huomioon sekä turvallisuutta ohjaava lainsäädäntö, esiopetukseen laaditut turvallisuusohjeet että muut paikalliset turvallisuutta koskevat linjaukset. Paikallisessa opetussuunnitelmassa näitä ohjeita sovitetaan yhteen.

Esiopetuksen turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva pelastussuunnitelma. Pelastussuunnitelmasta on tiedotettava esiopetuksen koko henkilökunnalle.

Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esiopetusyhteisön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä toimintaohjei-

den toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Paikallinen yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja opetustoimen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

Turvallisuuden edistäminen esiopetuksessa Espoossa

Espoon suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa on laadittu Varhaiskasvatuksen turvallisuuskäsikirja ja toimintaohjeet. Käsikirjaa ohjeineen käytetään kaikissa esiopetusyksiköissä.

Varhaiskasvatuksen turvallisuuskäsikirja sisältää laajasti toimintaohjeet eri uhka- ja vaaratilanteiden varalta sekä kaikki esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden edellyttämät suunnitelmat ja toimintaohjeet kuten, toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa sekä suunnitelmat lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

Yksikkökohtainen turvallisuussuunnitelma sisältää seuraavat osiot:

- pelastussuunnitelma
- kriisisuunnitelma
- kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy-suunnitelma
- pihavalvontasuunnitelma
- valvonta / ilkivalta ja töhriminen
- yhteystiedot onnettomuustilanteissa
- ensiapukoulutetut työntekijät

Käsikirja sisältää myös ohjeet, kuinka varaudutaan erilaisiin riski-, uhka- ja vaaratilanteisiin:

Lapsiin kohdistuvat riskit

- lapsen luovuttaminen
- lapsen kulkeminen ja kuljettaminen sekä kuljetus
- liikkuminen lasten kanssa toimintayksikön ulkopuolella ja ulkoilu
- lapsen katoaminen päivähoidosta tai esiopetuksesta
- päivähoidossa ja esiopetuksessa tapahtuvien tapaturmien hoito
- lääkekaapin sisältö ja ensiapuvalmius
- lasten pitkäaikaissairauksien (diabetes, epilepsia, vaikea allergia) hoito ja tavallisimmat tarttuvat sairaudet ja vaivat
- myrkylliset aineet ja kasvit
- uskonnolliset ja etniset näkökohdat, kunniaväkivalta
- lapsen koskemattomuus
- lähestymiskielto

Henkilöstön riskit

- sairauskohtaus ja työtapaturma
- päihderiippuvuus ja huumausainetestaus
- rikostaustan selvittäminen

- tupakointi
- uhkaustilanne

Toimintariskit

- henkilökunnan riittävyys ja kelpoisuus

Piha-alueen riskit (yksiköiden laadittava) pihavalvontasuunnitelma

- aidat ja portit

Omaisuuksriskit

- rakennus
- tulipalo
- vesivauriot ja home
- valvonta / ilkivalta ja töhriminen
- irtain omaisuus

Tietoriskit

- tietosuoja ja tietotekninen turvallisuus

Lisäksi ohjeet

- Kriisiviestinnän opas
- Ohjeet työpaikan riskien arviointiin
- Riskien arviointi lomakkeet
- Työntekijöiden havaitseman vaaran tai riskin poistaminen
- Vaaratilanteita koskeva ilmoitusvelvollisuus
- Jälkihoito
- Turvallisuuden ylläpito
- Koulutus ja harjoitukset
- Jälkiarviointi

Koulujen tiloissa toimivat esiopetusyksiköt noudattavat soveltuvin osin käsikirjan lisäksi koulujen vastaavia toimintaohjeita, jotka perustuvat Espoon sivistystoimen kouluturvallisuustyöryhmän koordinoimaan turvallisuustyöhön.

Koulujen tiloissa tapahtuvan esiopetuksen toimintaohjeet sisältävät:

Turvallisuuskokonaisuuteen liittyvät esiopetusta koskevat seuraavat osiot:

- Pelastussuunnitelma
- Poliisin ohje
- Oppilashuoltosuunnitelma
- Kriisisuunnitelma
 - Työsuojelusuunnitelma
 - Kriisiviestintäsuunnitelma
 - Tietoturvasuunnitelma
 - Turvakoulutussuunnitelma
 - Suunnitelmien päivityssuunnitelma ja -vastuu

Kaikki turvallisuussuunnitelmat ovat sähköisessä muodossa Espoon sisäisessä verkossa. Yksikötason suunnitelmat päivitetään ja turvallisuustyötä arvioidaan vuosittain.

Esiopetusyksiköiden tehtävänä on vuosittain:

- laatia lukuvuosisuunnitelman osaksi turvallisuussivu, jossa dokumentoidaan varautuminen turvallisuusriskeihin
- päivittää turvallisuussuunnitelma
- käsitellä turvallisuussuunnitelma työyhteisössä
- pitää palo- ja pelastusharjoitus
- tehdä riskienkartoitus
- perehdyttää uudet työntekijät
- käsitellä turvallisuusasioita lasten ja huoltajien kanssa
- kouluttaa henkilöstöä
- arvioida turvallisuustyötä ja turvallisuusosaamista

5.3.3 Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö lapsen huoltajan kanssa.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Esiopetuksessa lapsen asian käsittelyyn voidaan katsoa kuuluvan välittömästi lisäksi päiväkodin johtajalle, esiopetuksen opettajalle ja erityislastentarhanopettajalle. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kuitenkin kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia lasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot lasten ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksityiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta sekä tuen antamiseen liittyvät muut tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat

asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta. Lapselle esiopetuksen päätteeksi annettavat osallistumistodistukset ovat julkisia.

Salassapitovelvollisia ovat esiopetuksesta vastaava rehtori tai päiväkodin johtaja, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, terveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä esiopetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet. Myöskään muut esiopetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt kuten päivähoiton henkilöstö eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamiaan salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja. Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä myös esiopetuksessa oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta esiopetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen itsensä tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta. Esiopetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta lapsen esiopetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöiltä.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen, myös esiopetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot.

Henkilötietojen käsittely esiopetuksessa Espoossa

Espoon esiopetuksessa henkilötietojen käsittelyssä, salassapidossa ja tietojen luovuttamisessa noudatetaan perusopetuslakia, lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta sekä esiopetussuunnitelman perusteiden kirjauksia. Määräykset koskevat myös yksityisissä päiväkodeissa toteutettavaa esiopetusta. Lähtökohtana on hyvä ja luottamuksellinen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus lasten huoltajien kanssa. Salassa pidettävän tiedon siirtämisestä sovitaan yhdessä huoltajien kanssa ja pyydetään asianomaisen yksilöity lupa.

Henkilötietojen käsittelyyn liittyvää ohjeistusta löytyy myös oppilashuoltoon liittyvässä kappaleessa.

5.3.4 Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa

Esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan kokonaisuutena ja myös oppilashuollon ja turvallisuuden edistämisen sekä kodin kanssa tehtävän yhteistyön osalta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon kunnan muut lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kuvata oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat. Opetussuunnitelmassa kuvataan yhteisöllinen ja yksilöllinen tuki ja yhteistyö. Tällöin otetaan huomioon lapsen ikä ja sekä tuen tarve tilanteissa, joissa lapsen terve kasvu ja kehitys voi vaarantua. Opetussuunnitelman tulee sisältää hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät, ongelmien ennaltaehkäisyä ja lapsen suojelua koskevat menettelytavat sekä kuvaus koulu yhteisön toiminnasta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Opetussuunnitelman tulee sisältää suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kuvata:

1. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat

- esiopetuksen oppilashuollon palveluiden järjestäminen kunnassa, yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken riippumatta esiopetuksen järjestämispaikasta
- oppilashuoltotyön organisointi
- oppilashuolto yhteisöllisenä toimintana ja osallisuuden vahvistaminen
- yhteistyö kodin, muun varhaiskasvatuksen henkilöstön, oppilashuollon palvelujen asiantuntijoiden, muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa
- oppilashuollollinen tuki sekä tarvittaessa yhteistyö lastensuojeluviranomaisten tai poliisin kanssa tilanteissa, joissa lapsen kasvu ja kehitys voi kasvu ympäristössä olevien tekijöiden vuoksi vaarantua
- kasvu- ja oppimisympäristön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen, seuranta ja arviointi esiopetuksessa
- oppilashuollon yleiset kirjaamiskäytännöt, yksittäistä lasta koskevan asian vireillepano ja käsittely
- oppilashuollollinen tuki esiopetuksen sekä lapsen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukemisessa
- oppilashuollollinen tuki tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tukemisessa
- oppilashuollollinen tuki lapsen kehitykseen tai elämäntilanteisiin liittyvissä erilaisissa vaikeuksissa, esim. perheväkivalta, päihde- tai mielenterveysongelmat perheessä
- oppilashuollon yhteistyö esiopetuksen eri siirtymävaiheissa sekä yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa lapsen käyttäessä muita varhaiskasvatuspalveluja
- lapsen terveyden- tai sairauden hoitoon tarvittavan tuen ja seurannan järjestäminen

- tapaturmien ehkäiseminen, ensiapu, hoitoonohjaus ja seuranta
- ruokailun järjestäminen
- esiopetuksen kuljetusten turvallisuutta ja odotusaikojen järjestämistä ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- esiopetuksen henkilöstön, lasten, huoltajien ja yhteistyökumppanien perehdyttäminen oppilashuollon järjestämistä koskevaan suunnitelmaan
- toimintaohjeiden päivittäminen, toteutumisen seuranta ja arviointi

2. Toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa

Opetussuunnitelman yhteydessä määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Tätä osuutta voidaan kutsua kriisisuunnitelmaksi. Kriisisuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä tarvittavien viranomaisten kanssa ja otetaan huomioon muut uhka- ja vaaratilanteita sekä kriisitilanteita koskevat suunnitelmat ja ohjeistukset.

Opetussuunnitelmassa kuvataan:

- kriisitilanteiden ehkäisy ja niihin varautuminen
- yhteistyö ja keskinäinen työn- ja vastuunjako kriisitilanteisiin varauduttaessa sekä kriisitilanteissa
- pelastussuunnitelman ja muiden turvallisuusohjeiden yhteensovittaminen
- toimintaohjeet erilaisissa äkillisissä kriisitilanteissa
- johtamisen, sisäisen ja ulkoisen tiedottamisen, esiopetusyksiköiden ja esiopetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet äkillisissä kriiseissä ja erilaisissa uhka- ja vaaratilanteissa
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- kriisisuunnitelmasta tiedottaminen, siihen perehdyttäminen ja toimintavalmiuksien harjoittelu
- kriisisuunnitelman päivitys ja arviointi.

3. Suunnitelma lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Tässä otetaan huomioon sekä lasten keskinäiset että lasten ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet. Suunnitelmassa kuvataan:

- kiusaamisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- väkivallan ja aggressiivisen käyttäytymisen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- toimintaohjeissa kuvataan asian käsittely yksilö-, ryhmä-, ja koko yhteisön tasolla, lapsen yksilöllinen tuki, tarvittava hoito ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että teon kohteena olevan osalta
- yhteydenottotavat kotiin ja yhteistyö huoltajan kanssa
- yhteistyö viranomaisten kanssa
- suunnitelmasta tiedottaminen ja esiopetuksen henkilöstön, lasten, huoltajien ja yhteistyökumppanien perehdyttäminen ohjeisiin
- suunnitelman päivittäminen, niiden toteutumisen seuranta sekä seurantaan liittyvä kirjaaminen ja arviointi.

6.

ERI KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN SEKÄ ERITYISEN KOULUTUSTEHTÄVÄN MUKAINEN ESIOPETUS, VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY

6.1 SAAMENKIELISET

Esiopetusta voidaan antaa jollakin kolmesta Suomessa puhuttavista saamen kielistä: inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Saamen kielellä annettavan esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Lisäksi saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja erityisesti rohkaista käyttämään kieltä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista. Tavoitteena on myös lisätä lapsen valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä ja oppia saamen kieltä ja kielellä.

Saamelaisalueen koulut ja päiväkodit ovat osa monikulttuurista yhteiskuntaa. Esiopetuksen tavoitteena on kasvattaa lasta monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen sekä opettaa häntä kunnioittamaan alueensa kieliä ja kulttuureja. Tärkeää on painottaa saamelaisten yhteenkuuluvuutta alueen alkuperäiskansana yli rajojen.

Esiopetuksen tulee vahvistaa ja edistää lasten saamelaista identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta. Lapselle tulee kasvatuksen ja opetuksen avulla antaa mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Opetuksen painoalueita ovat saamelainen kulttuuri, erityisesti joiku ja käsityöt, elinkeinot, elämäntapa ja paikallinen luonto. Kielellisen ja kulttuuriperinteen jatkumista tulee edistää yhteistyössä paikallisen yhteisön kanssa.

6.2 ROMANIKIELISET

Romanilasten esiopetuksessa otetaan huomioon romanikulttuurista johtuvat erityistarpeet ja annetaan mahdollisuuksien mukaan romanikielen opetusta.

Romanikielen opetuksen tarkoituksena on vahvistaa romanilapsen identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta sekä antaa hänelle mahdollisuus toimivaan kaksikieliseen kulttuuri-identiteettiin. Romanikielen opetuksen tavoitteet ovat tutustuttaa lasta leikin ja lorujen avulla romanikieleen, laajentaa sanavarastoa, edistää lausetajua ja rohkaista käyttämään omaa kieltä keskinäisessä kanssakäymisessä. Opetuksen tulee tukea suullisen perinteen säilymistä ja vahvistamista sekä kertoa romanikulttuurista, elämäntavasta, ammateista ja historiasta.

Romanilasten tulee saada esiopetuksessa erityisesti opetusta suomen/ ruotsin kielessä ja kädentaidoissa.

6.3 VIITTOMAKIELISET

Viittomakielisessä opetuksessa lasten kielitausta voi olla jokin seuraavista: viittomakieli äidinkielenä, ensikielenä tai toisena kielenä. Viittomakielinen esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Opetuksen kielelliset tavoitteet ja pedagogiset ratkaisut kytkeytyvät läheisesti lasten kielitaustaan, joka otetaan erityisesti huomioon laadittaessa olla lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa. Lapselle tulee antaa kasvatuksen ja opetuksen myötä mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö.

Viittomakielisen esiopetuksen kielelliset tavoitteet ovat samat kuin muussakin esiopetuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on vahvistaa viittomakielistä ilmaisua, lausetajua ja viittomavarastoa sekä rohkaista käyttämään kieltä ja näin lisätä lapsen valmiuksia toimia viittomakielisessä ympäristössä. Tavoitteena on myös tutustuttaa lapsi valtakulttuurin ja viittomakielisen kulttuurin eroihin, kuten äänimaailman ilmiöihin ja puhuttuun kieleen sekä tulkkipalvelun käyttöön.

Esiopetuksen tavoitteet saavutetaan aikuisen ja lapsen välisessä viittomakielisessä vuorovaikutuksessa. Siinä otetaan huomioon, että lapsen kanssa viestitään pääasiallisesti visuaalisen kanavan kautta. Sekaryhmässä esiopetus toteutetaan siten, että viittomakielinen lapsi voi osallistua siihen mahdollisimman täysipainoisesti. Viittomakielisen opetuksen ja kasvatuksen turvaamiseksi voidaan käyttää tulkkausta.

6.4 MAAHANMUUTTAJAT

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää muun esiopetuksen yhteydessä, perusopetukseen valmistavana opetuksena tai näiden yhdistelmänä. Esiopetukseen osallistuvia maahanmuuttajia erottaa toisistaan kieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lisäksi maahanmuuttajien opetuksella on erityistavoitteita, joihin pyritään paikallisten resurssien ja erilaisten ratkaisumallien rajoissa. Opetuksella tuetaan suomen/ruotsin kielen ja mikäli mahdollista myös lapsen äidinkielen kehittymistä sekä mahdollisuutta kasvaa kahteen kulttuuriin. Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja että ne näkyvät esiopetuksen arkipäivässä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tavoite on, että lapsi saavuttaa perusopetuksen aikana mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla. Hyvän suomen/ruotsin kielen hallinnan keskeisinä edellytyksinä ovat äidinkielen hallinta ja tavoitteinen oppiminen. Esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus opiskella suomea/ruotsia sekä ohjauksessa että luonnollisissa viestintätilanteissa suomen/ruotsinkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet harjaannuttavat kielen käytön eri toimintoihin, kotouttavat suomalaiseen kulttuuriin ja vertailevat suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Tämä opetus ja lapsen äidinkielen oppimisprosessit nivoutuvat kaikkiin esiopetuksen osa-alueisiin.

Lapsen äidinkielen opetuksen tavoitteet puolestaan ovat ajattelun kehittyminen, itsetunnon ja persoonallisuuden ehyt kasvu sekä kielenkäyttötaitojen vahvistuminen. Keskeisellä sijalla on lapsen ilmaisukielen ja -rohkeuden lisääntyminen sekä omien näkemysten ja mielipiteiden esittäminen. Kulttuuriryhmän mukaan joko kerrottu tai kirjoitettu satu- ja tarinaperinne ovat keskeistä aineistoa.

Oman kulttuurin tukemisen tavoitteena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Kulttuuria tukevan esiopetuksen päämääränä on omanarvontuntoinen, kulttuuristaan, taustastaan ja kielestään ylpeä, yhteiskuntaan integroitunut kaksikielinen ja -kulttuurinen aikuinen, joka kykenee siirtämään omaa kulttuuriperintöään lapsilleen.

Maahanmuuttajalapset esiopetuksessa Espoossa

Esiopetusikäisen maahanmuuttajalapsen opetus on mahdollista järjestää esiopetuksen yhteydessä tai perusopetukseen valmistavan opetuksen ja esiopetuksen yhdistelmänä.

Inklusiivinen valmistava opetus

Espoossa järjestetään inklusiivista valmistavaa opetusta esiopetusikäisille maahanmuuttajataustaisille lapsille koulujen esiluokkien yhteydessä. Inklusiivinen valmistava opetus on tarkoitettu lapsille, jotka tarvitsevat tukea suomen kielen keskeisten käsitteiden hallinnassa, sanavaraston laajentamisessa, oman ilmaisun vahvistamisessa, ohjeiden ymmärtämisessä ja muissa kouluvalmiuksissa.

Inklusiivista valmistavaa opetusta tarvitsevat lapset integroidaan ryhmänä esiluokkaan. Valmistavaa opetusta antaa esiopettajan lisäksi monikulttuurisuuteen perehtynyt resurssiluokanopettaja. Valmistavan opetuksen oppilaiden määrä esiopetuksen ryhmässä on enintään puolet ryhmän oppilasmäärästä. Ryhmät muodostetaan tarpeen mukaan ja pyrkien noudattamaan lähikouluperiaatetta. Inklusiivisessa valmistavassa opetuksessa noudatetaan valmistavan opetuksen opetussuunnitelmaa.

Suomi toisena kielenä

Espoossa käytetään lasten suomen kielen taidon kehityksen seurannassa ja arvioinnissa eurooppalaisesta viitekehuksesta sovellettua ”Pienten kielireppu” -arviointimateriaalia. Yhtenäisten arviointikriteerien käyttö auttaa päiväkoteja ja kouluja suunnittelemaan lasten suomi toisena kielenä -opetusta sekä ohjaamaan lapset heille parhaiten sopivan tuen piiriin.

Suomenkielisen varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa on esiopettajan mahdollista saada suomi toisena kielenä -lastentarhanopettajan tukea maahanmuuttajalasten suomi toisena kielenä -opetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen

Oman äidinkielen opetus

Espoossa suomenkielisen opetuksen tulosyksikön järjestämään oman äidinkielen opetukseen voivat osallistua esiopetusta perusopetuksessa saavat lapset. Esiopetusikäisten oman äidinkielen opetus järjestetään omissa ryhmissään.

6.5 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSELLISEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA ESIOPETUS

Perusteiden lähtökohdat

Perusopetuslain 628/1998 7 §:n mukaan valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen, myös esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityisen maailmankatsomuksellisen koulutustehtävän mukainen opetus voi perustua esimerkiksi tiettyyn uskonnolliseen tai kulttuuriseen katsomukseen. Kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva opetus voi puolestaan olla johonkin tiettyyn pedagogiikkaan nojaavaa.

Erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Tämän määräyksen lähtökohtana on perusopetuslain 3 §, jonka mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lisäksi lähtökohtina ovat valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta antaman asetuksen (1435/2001) 2–4 §:ssä määritellyt opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ja asetuksen 5 § 1 momentissa määritellyt esiopetuksen erityiset tavoitteet sekä kyseisen asetuksen 3 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa oppilaalle annetaan myös opetuksen perustana olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvia tietoja, taitoja ja valmiuksia.

Erityiseen tehtävään perustuvassa esiopetuksessa noudatettava opetussuunnitelma voi olla omaleimainen edellä mainittujen normien ja opetuksen järjestämisluvan määrittämällä tavalla.

Opetuksen järjestämisen lähtökohdat

Kasvatuksen ja opetuksen tulee tukea perusopetuslaissa tarkoitetulle esiopetukselle valtioneuvoston perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja tuntijaosta antaman asetuksen 2–4 §:ssä määriteltyjen valtakunnallisten tavoitteiden sekä lisäksi saman asetuksen 5 §:n 1 momentissa määriteltyjen esiopetuksen erityisten tavoitteiden saavuttamista. Erityisen tehtävän mukainen maailmankatsomus tai erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen arvoissa, kasvatustavoitteissa, toiminta-ajatuksessa ja toimintakulttuurissa. Lisäksi erityinen kasvatusopillinen tehtävä voi ilmetä pedagogisina ratkaisuin, jotka konkretisoivat oppimiskäsitystä opetusjärjestelyjen ja -menetelmien sekä työtapojen ja oppimisympäristöjen avulla.

Toiminta, kasvatusta ja opetus eivät voi kuitenkaan olla ristiriidassa esiopetukselle asetettujen yleisten kasvatustavoitteiden ja opetukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Ne eivät myöskään voi olla lähtökohdiltaan sellaisia, että ne pyrkivät vaikuttamaan siihen, että esiopetuksessa oleva lapsi sitoutuu kyseiseen maailmankatsomukseen tai sitä

edustavan yhteisön jäsenyyteen tai kasvatustavallisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustavalliseen näkemykseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tulee kuvata opetuksen perustana olevat yleiset ja erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat arvot, erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatustavalliseen järjestelmään perustuva toiminta-ajatus, kasvatustavoitteet ja toimintakulttuuri sekä kasvatustavalliset lähtökohdat ja pedagogiset ratkaisut (erityiseen kasvatustavalliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa) ja niiden näkyminen esiopetuksen toiminnassa.

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva esiopetus

Erityisen maailmankatsomukselliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetukseen sisällytetty maailmankatsomuksellinen aines ei saa olla tavoitteiltaan ja sisällöiltään ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen yleisiä tavoitteita täydentävän katsomuksellisen aineksen tulee käydä selkeästi ilmi esiopetuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen maailmankatsomukselliset lähtökohdat ja painotukset.

Erityiseen kasvatustavalliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Erityiseen kasvatustavalliseen järjestelmään perustuvassa opetuksessa noudatetaan perusopetuslain 11 §:n 4 momentin ja perusopetuslain 14 §:n määräyksiä esiopetuksen sisällöstä ellei järjestämislupa oikeuta poikkeamaan niistä.

Esiopetuksessa erityinen kasvatustavallinen tehtävä voi ilmetä esiopetuksen erilaisina pedagogisina ratkaisuin, joissa korostuu ihmisen kehittyminen taiteen ja käytännön toiminnan myötä tai läpäisyperiaatteella aineksena, joka täydentää opetussuunnitelman perusteissa ilmaistuja tavoitteita ja esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita niitä muuttamatta.

Esiopetukseen sisällytetty aines ei saa olla tavoitteiltaan, sisällöiltään tai toteuttamistavaltaan ristiriidassa edellä mainitussa valtioneuvoston asetuksessa ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen esiopetuksen yleisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä selkeästi ilmi erityiseen kasvatustavalliseen tehtävään perustuva opetus ja yleisiä tavoitteita täydentävä aines.

Kodin kanssa tehtävä yhteistyö

Opetuksen järjestäjän on selvitettävä lapsen huoltajalle esiopetuksen kasvatustavalliset ja pedagogiset lähtökohdat.

6.6 VIERASKIELINEN ESIOPETUS JA KOTIMAISTEN KIELTEN KIELIKYLPY

Esiopetuksen järjestäminen on mahdollista perustaa erilaisille pedagogisille ratkaisuille, joissa korostuu kieli. Tällaisia ovat esimerkiksi vieraskielinen esiopetus ja kotimaisten kielten kielikylypy. Näitä ratkaisuja käytettäessä on erityisen tärkeää, että lapsen huoltaja saa riittävästi tietoa käytettävästä toimintafilosofiasta ja opetuksen erityistavoitteista. Esiopetuksen opetuskielestä on säädetty perusopetuslaissa.

Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi tällaisessa esiopetuksessa pyritään erityistavoitteisiin. Suppeimmillaan tavoitteena on herättää lapsen mielenkiinto kieltä kohtaan. Laajimmillaan pyritään luomaan lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Etätavoitteena voi tällöin olla, että lapsi pystyy perusopetukseen siirryttyään opiskelemaan sekä esiopetuksen opetuskielellä että kyseisellä muulla kielellä. Jos ryhmässä on kielelliseltä taustaltaan erilaisia lapsia, heidän kielelliset tavoitteensakin ovat erilaiset. Niiden saavuttamista tuetaan tarvittaessa opetusta eriyttämällä. Mitä laajempaa muun kielen käyttö esiopetuksessa on, sitä suurempia vaatimuksia se asettaa oppimisympäristölle.

Vieraskielinen ja kielikylypyesiopetus sekä montessori- ja steinerpedagogiikkaan perustuva esiopetus Espoossa

Espoossa järjestetään vieraskielistä esiopetusta ja kielikylypyesiopetusta sekä montessori- pedagogiikan tai steinerpedagogiikan mukaista esiopetusta, joka hankitaan pääsääntöisesti yksityisiltä päiväkodeilta. Näiden periaatteiden mukaan järjestettävässä esiopetuksessa noudatetaan valtakunnallisia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja kunnallisia esiopetuksen opetussuunnitelman linjauksia siten, että otetaan huomioon myös kyseisen pedagogisen järjestelmän tai periaatteen omat tavoitteet.

Esiopetus voidaan järjestää muullakin kuin esiopetuksen varsinaisella kielellä, joka on joko suomi tai ruotsi. Esiopetuksen opetuskielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden, jonka kielelliset tavoitteet voivat vaihdella. Tavoitteena voi olla herättää mielenkiinto kieltä kohtaan tai laajimmillaan luoda lapselle valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä. Kielikylypyopetuksessa tulee turvata lapsen oman äidinkielen kehittyminen ikätason mukaisesti. Tästä syystä on sovittu, että Espoossa kielikylypyesiopetuksessa käytetään suomen kieltä yksi tunti viikossa.

Lapsen huoltajien on tärkeää saada tietoa toiminnan periaatteista ja erityistavoitteista sekä riittävän ajoissa myös koulun tarjoamista jatkumahdollisuuksista.

7.

ARVIOINTI

Esiopetuksessa arviointi perustuu siihen, miten hyvin esiopetuksen yleiset tavoitteet ja mahdollisessa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa tai muulla tavoin asetetut lapsen tavoitteet toteutuvat. Arviointia suoritetaan jatkuvasti opettajan ja lapsen vuorovaikutuksessa työskentelyn ja oppimisprosessin edetessä. Palautetta annetaan

opettajan ja huoltajien sekä mahdollisesti myös lapsen kanssa käytävissä säännöllisissä keskusteluissa. Opettajan tulee yhteistyössä muun henkilöstön kanssa edistää lapsen edellytyksiä itsearviointiin, mikä tukee erityisesti lapsen minäkuvan kehittymistä ja oman työskentelyn jäsentämistä. Arvioinnissa painotetaan lapsen kasvuja oppimisprosessin edistymistä pikemmin kuin vain tavoitteiden saavuttamista.

Esiopetuksen päätteeksi voidaan antaa osallistumistodistus. Todistusta voidaan täydentää kuvaamalla järjestettyä esiopetusta.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen esiopetuksessa Espoossa

Varhaiskasvatuksen ja koulun esiopetustoiminnan arviointi on osa laadunhallinnan kehittämistyötä. Esiopetukselle rakennetaan arviointimalli, jossa hyödynnetään sekä perusopetuksen että varhaiskasvatuksen arviointikäytäntöjä.

Lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta ja arviointi esiopetuksessa Espoossa

Arvioinnin tehtävänä esiopetuksessa on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä myönteisen minäkuvan kehittymistä. Arviointi kehittää osaltaan myös lapsen oppimaan oppimisen taitoja. Arvioinnin tulee olla monipuolista. Se kohdistuu kokonaisvaltaisesti lapsen kasvun, kehittymisen ja oppimisen eri osa-alueisiin. Keskeistä on myös havainnoida sitä, mitä lapsi osaa yhdessä toisten kanssa ja toisten avustamana. Koska lapsen kasvu ja kehitys on kokonaisvaltaista, tulee arvioinnissa ottaa huomioon lapsen kehitys, aikaisempi oppimishistoria sekä sen hetkinen elämäntilanne. Esiopetuksessa lapsen arviointi on kokonaisvaltaista, kannustavaa ja lapsen vahvuuksia korostavaa. Arviointi on sanallista ja perustuu lapsen omiin tavoitteisiin.

Arviointiin ja uusien tavoitteiden asetteluun osallistuvat opettaja ja huoltajat sekä lapsi omien edellytystensä mukaan. Tavoitteet kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Itsearviointi vahvistaa lapsen tietoisuutta omasta oppimisesta, edistää kasvua ja vahvistaa lapsen itsetuntemusta. Jotta lapsen itsearviointitaidot kehittyisivät, hänen kanssaan keskustellaan kehittymisestä ja oppimisesta sekä siitä, miten näihin taitoihin on päästy. Tärkeää on, että yhdessä arvioidaan myös lapsiryhmän toimintaa ja kehittymistä.

Portfolioarviointi (kasvun kansio) on luonteva lapsen itsearvioinnin väline esiopetuksessa. Parhaimmillaan portfolio on monipuolinen lapsen töiden kokoelma, jossa näkyy lapsen yksilöllinen ja yhteisöllinen kehittyminen ja oppiminen. Portfoliossa arvioinnin ja kuvauksen pääkohteena on oppimisprosessi. Hyvä portfolio kertoo lapsen kehittymisen ja oppimisen historiasta.

Portfolio koostuu useimmiten lapsen omista töistä, mutta siinä voi olla mukana aikuisen keräämiä dokumentteja lapsen kasvusta ja kehityksestä. Tärkeää on, että lapsi itse osallistuu aktiivisesti portfolioon kokoamiseen ja omien töidensä esittelyyn. Yhteiset arviointikeskustelut lapsen, huoltajien ja opettajan kesken ovat oleellinen osa portfolioarviointia. Lapselle on tärkeää, että hän saa esitellä omia töitään ja iloita osaamisestaan.

Portfolio antaa monipuolisen kuvan lapsen oppimisesta ja kehityksestä, ja siitä muodostuu hyvä jatkumo lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetuksen puolelle.

Toimintamalli lapsen oppimisvalmiuksien arvioimiseksi ja tukemiseksi

Espoon esiopetuksessa on käytössä yhtenäinen toimintamalli esiopetusikäisten lasten oppimisvalmiuksien systemaattiseen havainnointiin ja vahvistamiseen sekä pedagogisen arvion ja selvityksen tueksi. Havaintoja lapsen oppimisvalmiuksista ja niiden kehittymisestä kirjataan esiopetusvuoden aikana. Kevätlukukaudella toteutetaan oppimisvalmiuksia kartoittava ryhmätehtävistö. Toimintamallia arvioidaan ja kehitetään edelleen.

Esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus Espoossa

Lukuvuoden päättyessä esiopetuksesta annetaan todistus, joka kertoo lapsen osallistumisesta esiopetukseen. Todistus laaditaan Espoon kaupungin todistusohjalle.

8. ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMINEN

8.1 OPETUSSUUNNITELMAN LAATIMISEN JÄRJESTELYT

Opetussuunnitelman perusteet on normi, joka toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määritellyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia.

Opetussuunnitelma tulee siis laatia perusteiden pohjalta, ja sen lisäksi siinä otetaan huomioon kunnan omaleimaisuus sekä muut kunnassa tehdyt lapsia ja nuoria koskevat päätökset. Esiopetuksen opetussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös päiväkodin tai koulun toimintaympäristö ja sen antamat mahdollisuudet sekä kuvaus opetuksen toteuttamisesta. Opetussuunnitelman tulee ohjata opettajan suunnittelua ja toimia hänen työvälineenään.

Opetussuunnitelma voidaan laatia kuntakohtaisena, alueittaisena tai päiväkotitai koulukohtaisena sen mukaan, kuin opetuksen järjestäjä päättää. Mikäli kunnassa toimii yksityisiä esiopetuksen toteuttajia, joilta kunnat ostaa esiopetuspalvelut, on päätettävä myös näiden opetussuunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä. On pyrittävä siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuunnitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Myös lasten huoltajien on voitava vaikuttaa työhön varsinkin opetussuunnitelman kasvatustavoitteita suunniteltaessa.

Käytännön järjestelyistä määrätään vuosittain laadittavassa perusopetuksen 9 §:n mukaisessa suunnitelmassa.

8.2 OPETUSSUUNNITELMAAN SISÄLTÄVÄT SEIKAT

Esiopetuksen opetussuunnitelmasta tulee ilmetä seuraavat seikat sen mukaan, kuin opetuksen järjestäminen edellyttää

1. esiopetuksen toiminta-ajatus
2. esiopetuksen oppimisympäristön kuvaus
3. esiopetuksen mahdolliset painotukset
4. esiopetuksessa noudatettavat täsmennetyt kasvatusta- ja oppimistavoitteet
5. esiopetuksen pedagoginen toteuttaminen
6. kasvun ja oppimisen tuki ja tukimuodot luvuissa 4 ja 5 täsmennettyjen ohjeiden mukaisesti
7. eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten esiopetuksen järjestäminen
8. yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa
9. yhteistyö esiopetuksen toteuttamiseen osallistuvan henkilöstön kesken
10. yhteistyö muiden toimijoiden kanssa
11. esiopetuksen järjestäminen yhdistetyissä ryhmissä, esimerkiksi 3–6-vuotiaat päivähoitossa tai esiopetus yhdysluokissa perusopetuksen kanssa
12. lapsen kehittymisen ja oppimisen seuranta sekä arviointi
13. esiopetukseen osallistumisesta annettava todistus
14. toiminnan toteutumisen jatkuva arviointi

Opetussuunnitelmatyö esiopetusyksiköissä Espoossa

Esiopetusta järjestävän päiväkodin ja koulun opetussuunnitelmatyön tueksi annetaan erillinen ohjeistus. Opetussuunnitelmaa täydentämään laaditaan käytäntöjä selventäviä prosessikuvauksia sekä ohjeistuksia tukemaan esiopetusyksiköiden opetussuunnitelmatekstien laatimista ja esiopetuksen järjestämistä (esimerkiksi tuen tarpeen tunnistaminen ja kohdentaminen sekä oppilashuollon prosessit).

Kun esiopetus on osa päiväkodin toimintaa, esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmatyö toteutetaan yhteistyössä siten, että suunnitelmat muodostavat loogisen jatkumon. Päiväkodit tekevät esiopetussuunnitelmatyössä yhteistyötä lähikoulun kanssa, jolloin jatkumo myös koulun opetussuunnitelman kanssa toteutuu. Vastaavasti kun esiopetus on osa koulun toimintaa, opetussuunnitelmatyötä toteutetaan yhteistyössä siten, että esiopetus- ja perusopetuksen opetussuunnitelma muodostavat jatkumon. Koulun esiopetus tekee yhteistyötä myös lähipäiväkodin kanssa, jolloin jatkumo myös varhaiskasvatussuunnitelman ja koulun esiopetuksen opetussuunnitelman kanssa toteutuu.

Esiopetusta koskevan lukuvuosisuunnitelman laatiminen ja ryhmän esiopetussuunnitelma Espoossa

Päiväkodin tai koulun esiopetuksen opetussuunnitelmaa täsmennetään vuosittain laadittavalla esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmalla.

Espoon esiopetuksessa suositellaan laadittavaksi ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma. Ryhmäkohtainen esiopetussuunnitelma on esiopetuksen opettajan ja muun henkilökunnan päivittäinen työväline, jonka kautta yksikön esiopetussuunnitelma, lukuvuosisuunnitelma sekä yksittäisten lasten oppimissuunnitelmat muunnetaan lasten tarpeita vastaavaksi esiopetusryhmän toiminnaksi.